

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

Systemy trestní justice v Evropě a Severní Americe

RUMUNSKO

Autoři:

**Adina Vlășceanu
Alina Dorobant**

Překlad: Agentura Pylon

Tento text nemá charakter oficiálního překladu, neprošel jazykovou korekturou a je určen pro studijní účely.

Neprodejné

Praha 2005

ISBN 80-7338-039-0

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci

**Český překlad vychází s laskavým svolením vydavatele publikace
European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with
the United Nations – HEUNI
Helsinki, Finland,
<http://www.vn.fi/om/heuni>**

Přeloženo z anglického originálu Criminal Justice Systems in Europe and North
America : Romania / Adina Vlășceanu, Alina Dorobant. – Helsinky : HEUNI, 2002. -
76 s.
ISBN 952-5333-13-2

Obsah

1.	Demografické údaje	5
2.	Trestní zákony	6
3.	Trestněprocesní předpisy	8
4.	Systém soudů a prosazování trestní justice	10
5.	Základní principy trestního práva	13
6.	Organizace vyšetřování a trestního řízení	2
	6.1 Obecné otázky	22
	6.2 Zvláštní otázky	27
	6.3 Organizace odhalování a vyšetřování trestných činů	36
	6.4 Organizace úřadu státního zástupce	39
	6.5 Organizace soudnictví	42
	6.6 Advokacie a obhajoba	47
	6.7 Postavení oběti	49
7.	Trestání a systém trestů	51
8.	Podmíněné odsouzení a probace	59
9.	Vězeňský systém a postpenitenciární péče	63
	9.1 Organizace vězeňského systému	63
	9.2 Podmíněné propuštění (parole), udílení milosti a postpenitenciární péče	68
10.	Plány reformy	71
11.	Statistika a výsledky výzkumu o kriminalitě a trestní justici	75
12.	Bibliografie	78
	PŘÍLOHA	80

1. Demografické údaje

1.1 Rumunsko se nachází v jihovýchodní části Střední Evropy. Rozkládá se uvnitř i vně Karpatského oblouku při dolním toku řeky Dunaj a sahá až k pobřeží Černého moře. Státní formou je republika, hlavním městem Bukurešť a národní měnou „lei“.

Podle Statistické ročenky Rumunska vydané v roce 2000 činil počet obyvatel k 1. červenci 1999 celkem 22 458 022. Složení obyvatelstva podle pohlaví bylo 10 984 529 mužů a 11 473 493 žen.

1.2 Trestní zákon obsahuje ve své obecné části hlavu věnovanou nezletilým. Podle úvodního ustanovení této hlavy, kterým je § 99, není osoba mladší čtrnácti (14) let trestně odpovědná. Nezletilý ve věku od čtrnácti (14) do šestnácti (16) let je trestně odpovědný pouze tehdy, je-li prokázáno, že čin byl spáchán úmyslně.

1.3 Podle téhož ustanovení § 99 rumunského trestního zákona je trestně odpovědná osoba starší šestnácti (16) let včetně.

Jak vyplývá z celého rumunského zákonodárství, osoby mladší osmnácti (18) let věku jsou pro účely trestního práva pokládány za mladistvé pachatele.

Celkový počet obyvatel starších čtrnácti (14) let věku činil 18 243 071 a celkový počet obyvatel starších šestnácti (16) let věku činil 17 632 38.

1.4/1.5 Oficiální statistická data týkající se obyvatel Rumunska, kteří se v zemi nenarodili, nejsou dostupná.

1.6 Složení obyvatelstva podle typu sídla je 12 302 729 obyvatel žijících ve městech a 10 155 293 obyvatel žijících na venkově. Od roku 1968 se za městské oblasti pokládají území měst a velkoměst.

1.7 Počet zaměstnaných obyvatel na konci roku 1999 činil 8 420 000, z nichž 4 363 000 tvořili muži. Míra nezaměstnanosti dosáhla 6,8 %.

2. Trestní zákony

2.1 Rumunský trestní zákon byl přijat 21. června 1968 a účinnosti nabyl v lednu 1969. Nahradil předchozí trestní zákon nazývaný „Trestní zákon Carola II.“, který platil od roku 1936.

Před rokem 1989 proběhla nejvýznamnější novelizace rumunského trestního zákona v roce 1973, kdy byl zaveden institut „nápravných prací“, změněna právní úprava institutu propuštění a jako alternativní trest za celou řadu trestných činů zaveden peněžitý trest. Po roce 1989 byl trestní zákon několikrát novelizován, přičemž za nejvýznamnější novely lze pokládat zákon č. 104/1992 a zákon č. 140/1996.

Zákon č. 104/1992 pozměnil režim „podmíněného odkladu výkonu trestu“ a režim „výkonu trestu na pracovišti“. Zavedl rovněž „odklad výkonu trestu s dohledem“. Zákon č. 140/1996 zavedl nové skutkové podstaty trestných činů a zpřísnil tresty u značné části trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákona.

2.2 Rumunský trestní zákon nebyl oficiálně publikován v jiném jazyce než v rumunštině. Neoficiální překlad do angličtiny je nicméně k dispozici na následující webové stránce: http://www.era.int/domains/corpus-juris/public/texts/legal_text.htm.

2.3 Ustanovení kriminalizující jednání, která spočívají v porušení právních předpisů upravujících některé významné oblasti, jsou v současnosti kromě trestního zákona obsažena i v několika zvláštních zákonech. Patří mezi ně

- celní zákon č. 141/1991;
- zákon č. 12/1990, o ochraně obyvatelstva před nezákonnou obchodní činností;
- zákon o obchodních společnostech č. 31/1990, v platném znění;
- zákon o nekalé soutěži č. 11/1991;
- zákon č. 64/1991, o patentech;
- zákon o účetnictví č. 82/1991, v platném znění;
- audiovizuální zákon č. 48/1992;
- mimořádné nařízení č. 105/2001, o rumunských státních hranicích;
- zákon o daňových únicích č. 87/1994;

- zákon č. 137/1995, o ochraně životního prostředí, v platném znění;
- autorský zákon č. 8/1996;
- zákon o ochraně hospodářské soutěže č. 21/1996;
- zákon č. 90/1996, o bezpečnosti práce;
- zákon č. 15/1996, o majetkových přiznáních a kontrole majetku úředníků, představitelů justice, státních zaměstnanců a osob ve vedoucím postavení;
- zákon č. 2/1998, o transplantaci lidských orgánů a tkání;
- bankovní zákon č. 121/1998;
- zákon č. 21/1998, o předcházení a potírání praní špinavých peněz;
- zákon č. 78/2000, o předcházení, odhalování a potírání korupce;
- zákon č. 143/2000, o potírání nezákonného obchodu s drogami a jejich užívání;
- vládní mimořádné nařízení č. 141/2001, o trestání některých teroristických činů, a vládní mimořádné nařízení č. 159/2001, o předcházení a potírání využívání finančního bankovního systému k financování teroristických činů, obě schválené Parlamentem v roce 2002.

Většina z těchto právních předpisů obsahuje též správní sankce za méně závažné delikty označované jako přestupky (správní delikty).

3. Trestněprocesní předpisy

3.1 Až do přijetí trestního řádu v roce 1936 byly v platnosti tři samostatné právní úpravy: trestní řád pro rumunské oblasti Moldávie a Valašska z roku 1864, vytvořený podle francouzského modelu z roku 1808, a dvě samostatné právní úpravy pro ostatní oblasti, Transylvánii a Bukovinu. Trestní řád z roku 1936 tyto různé právní úpravy sjednotil. Následně byl nahrazen rumunským trestním řádem, přijatým v roce 1969.

Nejvýznamnější novely byly přijaty v roce

- 1990, kdy bylo zakotveno více procesních záruk pro obviněného, a byl zařazen nový oddíl týkající se dočasného propuštění z vazby se soudní kontrolou a dočasného propuštění z vazby na peněžitou záruku;
- 1993, kdy byla zdokonalena ustanovení týkající se příslušnosti soudů a zákonnosti vazby;
- 1996, kdy byla doplněna ustanovení týkající se dokazování, zejména zařazením nového oddílu o pořizování zvukových a obrazových záznamů.

3.2 Rumunský trestní řád nebyl oficiálně publikován v jiném jazyce než v rumunštině. Neoficiální překlad do angličtiny je nicméně k dispozici na následující webové stránce: http://www.era.int/domains/corpus-juris/public/texts/legal_text.htm.

3.3 Některé z právních předpisů uvedených výše v bodě 2.3 obsahují zvláštní právní úpravu trestního řízení, vynucenou zvláštnostmi příslušných trestných činů. Patří mezi ně zákon č. 21/1998, o předcházení a potírání praní špinavých peněz, zákon č. 78/2000, o předcházení, odhalování a potírání korupce, a zákon č. 143/2000, o potírání nezákonného obchodu s drogami a jejich užívání.

Vedle toho jsou procesní ustanovení obsažena také v následujících právních předpisech:

- zákon č. 92/1992, o organizaci soudnictví, v platném znění;
- zákon č. 56/1993, o Nejvyšším soudu;
- zákon č. 54/1993, o organizaci vojenských soudů a vojenských prokuratur;
- zákon č. 47/1992, o organizaci a činnosti Ústavního soudu, v platném znění;

- vládní mimořádné nařízení č. 141/2001, o trestání některých teroristických činů, a vládní mimořádné nařízení č. 159/2001, o předcházení a potírání využívání finančního bankovního systému k financování teroristických činů, obě schválené Parlamentem v roce 2002.

3.4 Trestní řád obsahuje řadu zvláštních ustanovení, týkajících se mladistvých pachatelů. Podobná ustanovení obsahují i zákon č. 92/1992, o organizaci soudnictví, v platném znění, a mimořádné nařízení vlády č. 92/2000, o organizaci a činnosti služeb zabývajících se resocializací pachatelů, a o dohledu nad výkonem trestů nespojených s odnětím svobody.

Trestní řád obsahuje ve zvláštní hlavě věnované zvláštním typům řízení samostatný díl nazvaný „Řízení ve věcech mladistvých pachatelů“. Tento díl obsahuje například zvláštní ustanovení týkající se obligatorního sociálního šetření. Vyžaduje se rovněž přítomnost opatrovnického orgánu, rodičů a podle povahy případu též jiných osob, jejichž účast považuje soud za nezbytnou, při soudním jednání.

Kromě toho mohou být podle § 15 zákona č. 92/1992, o organizaci soudnictví, pro tyto případy zřizovány zvláštní senáty, pokud se to jeví nezbytným. V případě týkajícím se mladistvého pachatele „rozhoduje soudce zvlášť k tomu určený předsedou soudu“.

Zvláštní instituce zřízené na základě mimořádného nařízení vlády č. 92/2000 se zaměřují na pomoc mladistvým pachatelům formou poskytování ochrany, sociální a právní podpory.

4. Systém soudů a prosazování trestní justice

4.1 Organizace systému soudnictví je upravena zákonem č. 92/1992 ze dne 4. srpna 1992, o organizaci soudnictví, vyhlášeném v „Monitorul Oficial“ („Úřední věstník“ Rumunska), části I., č. 197 ze dne 13. srpna 1992. Ustanovení § 132 tohoto zákona zrušilo zákony č. 58/1968, o organizaci soudnictví, a č. 60/1968, o organizaci a činnosti státního zastupitelství.

Zákon č. 92/1992 byl znovu vydán v roce 1997.

Od roku 1997 byl zákon č. 92/1992 několikrát novelizován, přičemž nejvýznamnější novelou bylo mimořádné nařízení vlády č. 179/1999.

4.2 Zákon č. 92/1992 byl vydán v angličtině a francouzštině v Úředním věstníku Rumunska pod názvem „Romanian legislation (collection of texts), 1995“. Vydání bylo schváleno ministerstvem spravedlnosti.

4.3 Kromě zákona č. 92/1992 jsou ustanovení o organizaci soudnictví obsažena ve třech zvláštních právních předpisech:

Zákon č. 56/1993, o Nejvyšším soudu, ze dne 9. července 1993, byl vyhlášen v Úředním věstníku Rumunska, část I., č. 159 ze dne 13. července 1993. Zákon byl dvakrát novelizován, v roce 1996 a 1997. Znovu byl vydán v roce 1999 v Úředním věstníku Rumunska, část I., č. 56 ze dne 11 srpna. Zákon o Nejvyšším soudu obsahuje ustanovení týkající se organizace, řízení, činnosti a působnosti soudu, soudních senátů, jednotlivých oddělení, asistentů-vyšších soudních úředníků, a řízení. Některé jeho pasáže se věnují funkci státního zastupitelství působícího u Nejvyššího soudu.

Zákon č. 54/1993, o organizaci vojenských soudů a vojenských prokuratur, ze dne 9. července 1993, byl vyhlášen v Úředním věstníku Rumunska, část I., č. 160, ze dne 14. července 1993. V roce 1998 bylo zrušeno vojenské oddělení Nejvyššího soudu.

Zákon obsahuje ustanovení upravující vojenské tribunály, vojenské teritoriální tribunály, vojenské odvolací soudy, a úřady prokuratury, které u nich působí. Zvláštní ustanovení se zabývají představiteli vojenské justice a jejich postavením.

A konečně zákon č. 47/1992, o organizaci a činnosti Ústavního soudu, ze dne 18. května 1992, byl vyhlášen v Úředním věstníku Rumunska, část I., č. 101 ze dne 22. května 1992. Nejvýznamnější ustanovení tohoto zákona se týkají řízení v působnosti Ústavního soudu, a sice

- dohledu nad ústavností zákonů před jejich vyhlášením;
- dohledu nad ústavností jednacího řádu Parlamentu;
- rozhodování sporů vzniklých před soudy a týkajících se rozporu zákonů a vládních nařízení s Ústavou;
- dohledu nad volbou prezidenta Rumunska;
- prošetřování stížností na protiústavnost politických stran;
- podávání stanoviska k návrhu na zbavení prezidenta Rumunska jeho úřadu.

4.4 Donedávna byla organizace policie upravena zákonem č. 26/1994, vyhlášeným v Úředním věstníku Rumunska, část I., č. 123 ze dne 18. května 1994. V roce 2002 byly podniknuty významné kroky v zájmu harmonizace rumunské legislativy v této oblasti s evropskými a mezinárodními standardy. Byly přijaty dva nové zákony – zákon č. 218/2002, o organizaci a činnosti Rumunské policie, a zákon č. 360/2002, o postavení policie.

Rumunská advokátní komora je upravena zákonem č. 51/1995, o organizaci a výkonu právní profese, který byl znovu vydán v roce 2001 v Úředním věstníku Rumunska, část I., č. 113 ze dne 6. března.

Pokud jde o vězeňství a probační službu, platí dva samostatné zákony:

Zákon č. 23/1969, který byl znovu vydán v roce 1973, upravuje výkon trestů. Zákon byl několikrát novelizován. Nejvýznamnější změny byly přijaty v roce 1990, kdy byl zrušen trest smrti, a v roce 1992, kdy byl zaveden nový způsob výkonu trestu odnětí svobody – výkon trestu na pracovišti.

Probační služba je upravena vládním nařízením č. 92/2000, o organizaci a činnosti služeb zabývajících se resocializací pachatelů, a o dohledu nad výkonem trestů nespojených s odnětím svobody, ze dne 29. srpna 2000.

4.5 Pokud jde o případy mladistvých pachatelů, neexistuje žádný zvláštní právní předpis, který by upravoval zvláštní trestní řízení v těchto věcech. V trestním řádu se ovšem této problematice věnuje celý samostatný díl.

5. Základní principy trestního práva

5.1 *Zásada legality* má v rumunském trestním právu dlouhou tradici, s kořeny již v trestním zákoně z roku 1864. Tato zásada je vyjádřena jak v rumunské Ústavě, tak v trestním zákoně.

Rumunská Ústava z roku 1991 v článku 72 odst. 3 písm. f) stanoví, že trestné činy, tresty a způsob jejich výkonu, jsou upraveny zákony přijatými rumunským Parlamentem (*nullum crimen et nulla poena sine lege*). Článek 15 odst. 2 dále uvádí, že zákony upravují právní vztahy pouze do budoucna. Pokud by ovšem bylo možno použít novější i starší zákon, použije se zákon pro pachatele příznivější (tj. ten ze zákonů, který je mírnější).

V ustanovení § 2 trestního zákona je *zásada legality* vyjádřena následujícím způsobem:

„Zákon vymezuje jednání, která jsou trestnými činy, tresty, které je možno pachatelům ukládat, a opatření, jež mohou být přijata, pokud jsou uvedené činy spáchány.“

Ustanovení § 11 *zásadu legality* doplňuje, když stanoví, že trestněprávní předpisy neplatí zpětně:

„Trestní zákony nelze použít na činy, které v době jejich spáchání nebyly označeny za trestné činy“ (*nullum crimen sine lege praevia*).

5.2 Trestní zákon nijak trestné činy nerozděluje. Kupříkladu když pojednává o různých protiprávních činech, používá jediného pojmu „infractiune“ („trestný čin“). Rumunský právní řád ovšem rozděluje protiprávní činy v závislosti na jejich závažnosti na trestné činy, přestupky a přečiny.

5.3 Trestní zákon obsahuje ve své zvláštní části hlavu věnovanou nezletilým pachatelům. Podle úvodního ustanovení této hlavy, kterým je § 99, není osoba mladší čtrnácti (14) let trestně odpovědná. Nezletilý ve věku od čtrnácti (14) do šestnácti (16) let je trestně odpovědný pouze tehdy, je-li prokázáno, že čin byl spáchán úmyslně. Nezletilý ve věku šestnácti (16) let či starší je plně trestně odpovědný.

Za nezletilého je podle rumunského právního řádu pokládána osoba mladší osmnácti (18) let věku.

5.4 Trestní zákon nezná *objektivní odpovědnost* za jakýkoliv trestný čin. Trestní odpovědnost je důsledkem trestného činu a trestný čin sám o sobě nemůže existovat bez existence zavinění. Ustanovení § 19 trestního zákona rozlišuje dvě formy zavinění: úmysl nebo *culpa* (nedbalost).

5.5 Obecná ustanovení trestního zákona, týkající se pojetí trestného činu, trestní odpovědnosti a zavinění, se vztahují na celou oblast trestního práva. V důsledku toho se *objektivní odpovědnost* nevyskytuje v rumunském trestním právu vůbec.

5.6 V rumunském trestním systému je trestní odpovědnost omezena výlučně na jednotlivce. Takzvaná *kolektivní odpovědnost* se v něm nevyskytuje, ačkoliv rumunský právní řád zná občanskoprávní a správní odpovědnost právnických osob. S ohledem na nezbytnost harmonizace rumunského právního řádu s *acquis* a příslušnými evropskými úmluvami pracuje ministerstvo spravedlnosti v současnosti na návrhu zákona, který by upravoval trestní odpovědnost právnických osob.

5.7 Podle ustanovení § 44 – 51 trestního zákona není skutková podstata trestného činu zcela naplněna v případech:

- nutné obrany (§ 44);
- krajní nouze (§ 45);
- fyzického či psychického donucení (§ 46);
- nahodilé události (§ 47);
- neodpovědnosti (§ 48);
- těžké nezaviněné intoxikace (§ 49);
- nezletilosti pachatele (§ 50);
- skutkového omylu (§ 51).

Veškeré tyto okolnosti jsou uvedeny v obecné části trestního zákona a mají za následek sníženou míru zavinění.

Rovněž zvláštní část trestního zákona upravuje některé důvody pro vyloučení trestnosti činu. Uplatňují se v určitých případech stanovených zákonem, jako je např. *exceptio veritatis* (§ 207) u trestných činů urážky a pomluvy, a vynucené podplácení (§ 255 odst. 2).

5.8 Podle ustanovení § 121 trestního zákona zaniká trestní odpovědnost promlčením po uplynutí určitého časového úseku. Nicméně trestné činy proti míru a lidskosti představují výjimku z tohoto pravidla. Trestní odpovědnost se promlčuje uplynutím:

- a) patnácti let, jde-li o trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody na doživotí nebo trest odnětí svobody převyšující patnáct let;
- b) deset let, jde-li o trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody převyšující deset let a nepřevyšující patnáct let;
- c) osm let, jde-li o trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody převyšující pět let a nepřevyšující deset let;
- d) pět let, jde-li o trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody převyšující jeden rok a nepřevyšující pět let;
- e) tři roky, jde-li o trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující jeden rok nebo peněžité trest.

Promlčecí doby jsou upraveny v ustanovení § 128 odst. 1 trestního zákona. Další zvláštní ustanovení o promlčení stanoví např. že v případě mladistvého pachatele činí promlčecí doby polovinu doby, v níž se promlčuje trestní odpovědnost dospělého pachatele.

5.9 Trestní zákon je rozdělen na obecnou část a zvláštní část a má následující strukturu:

OBSAH

OBEČNÁ ČÁST

Hlava I. Trestní právo a vymezení jeho působnosti

Díl I – Úvodní ustanovení

Díl II – Vymezení působnosti trestního práva

Oddíl I – Místní působnost trestního práva

Oddíl II – Časová působnost trestního práva

Hlava II. Trestné činy

Díl I – Obecná ustanovení

Díl II – Pokus trestného činu

Díl III. – Účastenství na trestném činu

Díl IV – Souběh trestných činů

Díl V – Okolnosti vylučující protiprávnost

Hlava III. Tresty

Díl I – Obecná ustanovení

Díl II – Druhy a obecné sazby trestů

Díl III – Hlavní tresty

Oddíl I – Trest odnětí svobody na doživotí

Oddíl II – Trest odnětí svobody

Oddíl III – Peněžitý trest

Díl IV – Doplnkové a pomocné tresty

Oddíl I – Doplnkové tresty

Oddíl II – Pomocné tresty

Díl V – Individualizace trestů

Oddíl I – Obecná ustanovení

Oddíl II – Polehčující a přitěžující okolnosti

Oddíl III – Podmíněný odklad výkonu trestu

Oddíl IIIa – Odklad výkonu trestu s dohledem

Oddíl IIIb – Výkon trestu na pracovišti

Oddíl IV – Počítání trestů

Hlava IV. Nahrazení trestní odpovědnosti

Hlava V. Mladiství pachatelé

Hlava VI. Ochranná opatření

Díl I – Obecná ustanovení

Díl II – Režim ochranných opatření

Hlava VII. Důvody zániku trestní odpovědnosti nebo důsledků odsouzení

Díl I – Amnestie a milost

Díl II – Promlčení

Díl III – Absence předchozího trestního oznámení a smír stran

Díl IV – Zahlazení odsouzení

Hlava VIII. Význam některých pojmů nebo výrazů trestního práva

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

Hlava I. Trestné činy proti bezpečnosti státu

Hlava II. Trestné činy proti člověku

Díl I – Trestné činy proti životu, tělesné integritě a zdraví

Oddíl I – Vražda

Oddíl II – Poškození tělesné integrity či zdraví

Oddíl III – Nedovolené přerušování těhotenství

Díl II – Trestné činy proti lidské svobodě

Díl III – Sexuální trestné činy

Díl IV – Trestné činy proti lidské cti

Hlava III. Trestné činy proti majetku

Hlava IV. Trestné činy proti veřejnému majetku – zrušeno

Hlava V. Trestné činy proti státní moci

Hlava VI. Trestné činy proti některým činnostem ve veřejném zájmu nebo jiným činnostem upraveným zákonem

Díl I – Trestné činy proti státní službě nebo v souvislosti s ní

Díl II – Trestné činy maření spravedlnosti

Díl III – Trestné činy proti bezpečnosti železniční dopravy

Díl IV – Trestné činy proti některým činnostem upraveným zákonem

Hlava VII. Trestné činy padělání

Díl I – Padělání peněz, známek a jiných cenin

Díl II – Padělání ověřovacích či značkovacích prostředků

Díl III – Padělání písemností

Hlava VIII. Trestné činy proti závazným pravidlům stanoveným pro některé hospodářské činnosti

Hlava IX. Trestné činy poškozující občanské soužití

Díl I – Trestné činy proti rodině

Díl II – Trestné činy proti veřejnému zdraví

Díl III – Trestné činy týkající se pomoci osobě v nebezpečí

Díl IV – Jiné trestné činy poškozující občanské soužití

Hlava X. Trestné činy proti obranyschopnosti Rumunska

Díl I – Trestné činy spáchané příslušníky vojenského sboru

Oddíl I – Trestné činy proti vojenskému řádu a kázni

Oddíl II – Trestné činy spáchané na bojišti

Oddíl III – Trestné činy příslušníků vojenského letectva a námořnictva

Díl II – Trestné činy spáchané příslušníky vojenského sboru nebo civilními osobami

Díl III – Trestné činy spáchané civilními osobami

Hlava XI. Trestné činy proti míru a lidskosti

5.10 a) **Vražda** a b) **úmyslné zabití** – Neexistuje právní definice nebo rozlišení mezi vraždou a úmyslným zabitím. Vražda a kvalifikovaná vražda jsou upraveny v §§ 174 – 176 trestního zákona následujícím způsobem:

„§ 174 – Vražda se trestá odnětím svobody na deset až dvacet let a zákazem výkonu některých práv.

Pokus je rovněž trestným činem.

§ 175 – Vražda, která je spáchána

- a) po předchozím promyšlení;
- b) s úmyslem získat majetkový prospěch;
- c) vůči manželu/manželce nebo blízkému příbuznému;
- d) s využitím neschopnosti oběti se bránit;
- e) s využitím prostředků ohrožujících životy dalších lidí;
- f) v úmyslu zabránit oběti ve výkonu povinnosti vyplývající z jejího povolání nebo veřejné funkce;
- g) v úmyslu vyhnout se nebo umožnit jiné osobě vyhnout se trestnímu stíhání nebo zadržení, nebo uniknout trestu;
- h) v úmyslu usnadnit nebo zakrýt spáchání jiného trestného činu; nebo
- i) veřejně; se trestá odnětím svobody na patnáct až dvacet pět let a zákazem výkonu některých práv.

Pokus je rovněž trestným činem.

§ 176 – Vražda, která je spáchána

- a) krutým způsobem;
- b) vůči dvěma či více osobám;
- c) osobou, která již v minulosti trestný čin vraždy spáchala;
- d) v úmyslu spáchat nebo zakrýt spáchání trestného činu loupeže;
- e) vůči těhotné ženě; nebo
- f) vůči představiteli justice, policejnímu orgánu, strážníkovi či příslušníkovi ozbrojených sil, během plnění povinnosti vyplývající z jejich povolání nebo veřejné funkce nebo v souvislosti s ním; se trestá odnětím svobody na doživotí nebo odnětím svobody na patnáct až dvacet pět let a zákazem výkonu některých práv.

Pokus je rovněž trestným činem.

c) Loupež – Skutková podstata tohoto trestného činu je uvedena v § 211 odst. 1 trestního zákona. Loupeží se rozumí krádež za použití násilí nebo výhrůžky, uvedením oběti do stavu bezvědomí nebo stavu, v němž není schopna se bránit, jakož i krádež, po níž pachatel použije výše uvedené prostředky v úmyslu uchovat si odcizený majetek, zničit důkazy trestného činu nebo usnadnit svůj únik.

d) Napadení – V rumunském trestním zákoně je jeden celý oddíl věnovaný poškození tělesné integrity či zdraví jiné osoby. Případy napadení jsou rozděleny do tří kategorií podle závažnosti trestného činu:

Ustanovení § 180 postihuje veškerá ublížení na zdraví nebo jiné násilné činy, které způsobují jiné osobě tělesnou bolest. Týká se méně závažných případů a kvalifikovaných forem těchto méně závažných případů, tj. ublížení na zdraví a jiné násilné činy, které vyžadují lékařskou péči trvající nejdéle dvacet dní.

Ustanovení § 181 se týká druhé skupiny tohoto druhu trestných činů, tj. způsobení újmy na zdraví nebo tělesné integritě jiné osoby, které vyžaduje lékařskou péči trvající nejdéle šedesát dní.

Ustanovení § 182 postihuje nejzávažnější případy – ublížení na zdraví a jiné násilné činy, které vyžadují lékařskou péči trvající déle než šedesát dní nebo vedou k některému z následujících účinků: ztráta smyslového orgánu nebo údu, ztráta funkčnosti smyslového orgánu nebo údu, trvalá tělesná či duševní invalidita, zohyzdění, vyvolání potratu, nebo ohrožení lidského života. Dále se rozlišuje kvalifikovaná forma tohoto trestného činu, kdy je násilný čin spáchán s úmyslem způsobit některý z výše uvedených účinků.

e) Krádež – Skutková podstata krádeže je uvedena v § 208 odst. 1. Krádež je spáchána tehdy, když si osoba přisvojí movitou věc patřící jinému, bez souhlasu vlastníka věci. Zdroje energie s majetkovou hodnotou jsou stejně jako části písemných textů rovněž pokládány za movité věci. Skutek je pokládán za krádež i v případě, že věc je zcela či částečně ve vlastnictví pachatele, ovšem v okamžiku spáchání činu je v oprávněné držbě jiné osoby. Neoprávněné zmocnění se motorového vozidla za účelem jeho užití je rovněž pokládáno za krádež, jsou-li splněny výše uvedené podmínky.

Ustanovení § 209 trestního zákona upravuje skutkovou podstatu kvalifikované krádeže.

Krádež je spáchána v kvalifikované formě, pokud je spáchána

- společným jednáním dvou a více osob;
- osobou se zbraní či s omamnou látkou;
- maskovanou či přestrojenou osobou;

- vůči osobě, která není schopna vyjádřit svou vůli nebo se bránit;
- na veřejném místě;
- ve veřejném dopravním prostředku;
- v nočních hodinách;
- během živelní pohromy;
- vloupáním, zdoláním překážky nebo neoprávněným použitím klíče či jeho duplikátu;
- zmocněním se věci tvořící součást kulturního dědictví;
- zmocněním se průkazu totožnosti.

Stejně tak se za kvalifikovanou krádež pokládá zmocnění se určitých druhů věcí, jako jsou ropné produkty, elektronická zařízení a zařízení na ochranu bezpečnosti dopravy.

6. Organizace vyšetřování a trestního řízení

6.1 Obecné otázky

6.1.1 Úvodním stadiem trestního řízení je prošetřování. Vede je státní zástupce, který koordinuje vyšetřování v celém předsoudním stadiu a rozhoduje o postupu po zahájení trestního řízení. Státní zástupce při svém postupu nepřetržitě spolupracuje s policií.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny shromažďovat důkazy jak ve prospěch tak i v neprospěch obviněného, a to i v případě, že se obviněný ke spáchání trestného činu přiznal.

Prošetřování začíná, jakmile je zjištěno spáchání trestného činu a příslušný orgán je o něm informován prostřednictvím formálního trestního oznámení, jiného podnětu, nebo *ex officio*. Je-li od počátku k dispozici dostatek důkazů nebo podaří-li se je státnímu zástupci následně shromáždit, může být uskutečněn další významný krok – rozhodnutím státního zástupce je zahájeno skutečné vyšetřování v trestní věci. Od tohoto okamžiku se postavení potenciálního pachatele mění z podezřelého na obviněného.

Jakmile je zahájeno trestní stíhání, vyšetřovací orgán je povinen obrátit se na obviněného a informovat jej o skutečnostech, které jsou mu kladeny za vinu, a poučit ho o jeho právech (§ 237 odst. 2 trestního řádu). Rozhodnutí o zahájení vyšetřování musí být odůvodněno (§ 302 trestního řádu) a musí obsahovat vylíčení skutkových okolností případu i jejich právní kvalifikaci (§ 235 odst. 3 trestního řádu). Vzhledem ke změně svého postavení má obviněný právo vyjádřit se státnímu zástupci k obvinění, nahlížet do spisu a být seznámen s výsledky vyšetřování. Obviněný má právo, aby byl jeho obhájce přítomen všem fázím vyšetřování. Pokud je obviněný zbaven osobní svobody, je postavení jeho i jeho obhájce posíleno zvláštními pravidly a zárukami.

Shromažďování důkazů je úkolem orgánů činných v trestním řízení. Trestní řád nicméně poskytuje též obviněnému možnost podávat v tomto směru návrhy.

Právo k případu se vyjádřit nenáleží pouze obviněnému, ale též oběti, navrhovateli (podle ustanovení § 24 trestního řádu je navrhovatelem poškozená osoba, která uplatňuje nárok na

náhradu škody způsobené trestným činem v trestním řízení), a straně občanskoprávně odpovědné (podle téhož výše uvedeného ustanovení se stranou občanskoprávně odpovědnou rozumí osoba odpovědná podle občanského práva za škody způsobené obviněným). Všechny strany trestního řízení mají právo mít právního zástupce a nechat se jím zastupovat po dobu řízení.

Pokud jde o otázku předvolávání účastníků, ustanovení § 291 trestního řádu stanoví, že v řízení před soudem může jednání proběhnout pouze tehdy, pokud byly strany předvolány v souladu se zákonem a po řádném průběhu dosavadního řízení.

6.1.2 Tak jako jiné moderní právní úpravy trestního procesu i rumunský trestní řád odráží kombinaci inkvizičního a akuzačního systému. Třebaže má přípravné řízení převážně inkviziční a řízení před soudem převážně akuzační charakter, oba systémy se vzájemně proplétají. Například v přípravném řízení jeho písemný a částečně neveřejný *ex officio* charakter odpovídá inkvizičnímu procesu, ovšem zároveň jsou zde patrné vlivy akuzačního systému, spočívající v řadě práv sloužících k ochraně obviněného a jeho obhájce.

6.1.3 V průběhu přípravného řízení i na jeho konci existují různé alternativní způsoby postupu ve věci – vyšetřování může být ukončeno pro nepřipustnost, může být zastaveno, nebo může být případ odložen. Pokud státní zástupce dojde k názoru, že je k dispozici dostatek důkazů k tomu, aby byla věc předána soudu, podá obžalobu. Jestliže se ovšem státní zástupce rozhodne přípravné řízení ukončit bez toho, aby věc předložil soudu, mohou v řízení zúčastněné strany požádat soud o přezkoumání rozhodnutí státního zástupce. Tento druh řízení je upraven zvláštními ustanoveními.

6.1.4 Jak již bylo uvedeno výše v bodě 6.1.2, řízení před soudem je charakterizováno převážně akuzačním systémem, který je založen na zásadách ústnosti, veřejnosti a kontradiktornosti.

6.1.5 Trestní řád z roku 1936 upravoval institut vyšetřujícího soudce, ovšem současná trestní legislativa jej již nezná. Roli vyšetřujícího orgánu nyní plní státní zástupce, který je ze zákona povinen respektovat a chránit práva obviněného, zejména pokud je zbaven osobní svobody nebo pokud je jeho osobní svoboda omezena.

Je třeba uvést, že v současnosti probíhá reforma platného trestního řádu. Mezi cíle reformy patří svěřit soudu rozhodování o vazbě, o odposlechu a sledování hovorů a korespondence podezřelého, a o všech ostatních opatřeních, zasahujících do základních lidských práv. Uvedené změny mají být v souladu se standardy stanovenými Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.

6.1.6 Rumunský trestní řád je rozdělen na obecnou a zvláštní část s následující strukturou:

OBSAH

OBECNÁ ČÁST	§§
Hlava I: Základní zásady a postih v trestním řízení	1-24
Díl I: Účel a základní zásady trestního řízení	1-8
Díl II: Trestní stíhání a občanskoprávní žaloba jako součást trestního řízení	9-24
Oddíl I: Trestní stíhání	9-13
Oddíl II: Občanskoprávní žaloba	14-22
Oddíl III: Strany v trestním řízení	23-24
Hlava II: Působnost	25-61
Díl I: Druhy působnosti	25-45
Oddíl I: Věcná a osobní působnost	25-29
Oddíl II: Místní působnost	30-31
Oddíl III: Působnost v případě souběhu trestných činů, pokračujících trestných činů nebo jiných případů souvisejících skutků	32-38
Oddíl IV: Společná ustanovení	39-45
Díl II: Vyloučení orgánů činných v trestním řízení a odnětí věci	46-61
Oddíl : Vyloučení orgánů činných v trestním řízení	46-54
Oddíl II: Odnětí věci	55-61
Hlava III: Důkazy a důkazní prostředky	62-136
Díl I: Obecná ustanovení	62-68
Díl II: Důkazní prostředky	69-135
Oddíl I: Výslech obviněného	69-74
Oddíl II: Výslech oběti, navrhovatele a strany občanskoprávně odpovědné (<i>viz vysvětlení v bodě 6.1.1</i>)	75-77

Oddíl III: Výslech svědků	78-86
Oddíl IV: Konfrontace	87-88
Oddíl V: Listinné důkazy	89-91
Oddíl Va: Záznam zvuku a obrazu	91a-91e
Oddíl VI: Nezúčastněná osoba	92-93
Oddíl VII: Věcné důkazy	94-95
Oddíl VIII: Odnětí věcí a písemností, domovní a osobní prohlídka	96-111
Oddíl IX: Technické a soudně lékařské odborné vyjádření	112-115
Oddíl X: Znalecký posudek	116-127
Oddíl XI: Využití tlumočnicků	128
Oddíl XII: Ohledání místa činu a rekonstrukce	129-131
Oddíl XIII: Dožádání a příkázání věci	132-135
Hlava IV: Preventivní a jiná procesní opatření	136-170
Díl I: Preventivní opatření	136-160i
Oddíl I: Obecná ustnovení	136-142
Oddíl II: Umístění v policejní cele	143-144
Oddíl III: Zákaz opuštění obce	145
Oddíl IV: Vazba	146-160
Oddíl V: Dočasné propuštění z vazby se soudní kontrolou a dočasné propuštění z vazby na peněžitou záruku	160a-160i
Díl II: Jiná procesní opatření	161-170
Oddíl I: Ochranná a zabezpečovací opatření	161-162
Oddíl II: Zajišťovací opatření, vrácení věcí a navrácení původního stavu	163-170
Hlava V: Obecné úkony v řízení a v souvislosti s ním	171-199
Díl I: Obhajoba a právní zastoupení	171-174
Díl II: Předvolávání, doručování, příkaz k předvedení	175-184
Díl III: Lhůty	185-188
Díl IV: Náklady trestního řízení	189-193
Díl V: Změny procesních písemností, opravy chyb či zjevných přehlédnutí	194-196
Díl VI: Neplatnost úkonů v trestním řízení	197
Díl VII: Pořádková pokuta	198-199

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

Hlava I: Vyšetřování	200-286
Díl I: Obecná ustanovení	200-205
Díl II: Působnost vyšetřovacích orgánů	206-215
Díl III: Dozor státního zástupce ve vyšetřování	216-220
Díl IV: Průběh vyšetřování	221-260
Oddíl I: Podněty vyšetřovacímu orgánu	221-227
Oddíl II: Vedení vyšetřování	228-238
Oddíl III: Přerušování vyšetřování	239-241
Oddíl IV: Ukončení trestního stíhání pro nepřípustnost	242-248
Oddíl V: Zastavení trestního stíhání	249-249a
Oddíl VI: Seznámení obviněného s výsledky vyšetřování	250-254
Oddíl VII: Skončení vyšetřování	255-260
Díl V: Předání věci soudu	261-269
Díl VI: Pokračování ve vyšetřování	270-274
Díl VII: Stížnost proti vyšetřovacím úkonům či opatřením	275-278
Díl VIII: Řízení o formálním trestním oznámení	279-286
Hlava II: Řízení před soudem	287-414b
Díl I: Obecná ustanovení	287-312
Díl II: Řízení před soudem prvního stupně	313-360
Oddíl I: Průběh řízení	313-342
Oddíl II: Porada a rozhodnutí soudu	343-360
Díl III: Řádné opravné prostředky	361-385r
Oddíl I: Odvolání	361-385
Oddíl II: Rekurs	385a-385r
Díl IV: Mimořádné opravné prostředky	386-414b
Oddíl I: Kasační stížnost	386-392
Oddíl II: Obnova řízení	393-408
Oddíl III: Stížnost pro porušení zákona a stížnost v zájmu práva	409-414b
Hlava III: Výkon soudních rozhodnutí	415-464
Díl I: Obecná ustanovení	415-419
Díl: Výkon rozhodnutí	420-446
Oddíl I: Výkon hlavních trestů	420-425

Oddíl II: Výkon doplňkových trestů	426-428
Oddíl III: Výkon ochranných opatření	429-439
Oddíl IV: Výkon rozhodnutí, jimiž byly uloženy sankce podle § 18a trestního zákona	441
Oddíl V: Výběr pořádkových pokut a náhrad nákladů řízení uhrazených státem	442-443
Oddíl VI: Výkon rozhodnutí soudu o občanskoprávních nárocích	444-446
Díl III: Další ustanovení o výkonu rozhodnutí	447-459
Oddíl I: Změny výkonu některých rozhodnutí	447-452
Oddíl II: Odklad výkonu trestu odnětí svobody nebo trestu odnětí svobody na doživotí	453-454
Oddíl III: Přerušování výkonu trestu odnětí svobody nebo trestu odnětí svobody na doživotí	455-457
Oddíl IV: Zánik nebo zmírnění trestu	458-459
Díl IV: Společná ustanovení	460-464
Hlava IV: Zvláštní druhy řízení	465-522
Díl I: Vyšetřování a řízení před soudem ve věci flagrantních trestných činů	465-479
Díl II: Řízení ve věcech mladistvých pachatelů	480-493
Díl III: Řízení o zahlazení odsouzení	494-503
Díl IV: Náhrada újmy v případě nezákonného odsouzení nebo nezákonných preventivních opatření	504-507
Díl V: Řízení v případě ztráty úředních písemností	508-512
Díl VI: Právní styk s cizinou	513-522
Oddíl I: Obecná ustanovení	513
Oddíl II: Dožádání – zrušeno	514-518
Oddíl III: Uznávání cizozemských trestních rozhodnutí a úředních písemností ..	519-522
Závěrečná ustanovení	523-524

6.2 Zvláštní otázky

6.2.1 Podle ustanovení článku 23 odst. 3 rumunské Ústavy nesmí zadržení (umístění v policejní cele) trvat déle než 24 hodin. Odstavec 4 téhož článku stanoví, že vazba musí být nařízena představitelům justice (soudcem nebo státním zástupcem) a že nesmí trvat déle než

třicet dní. Trestní řád obsahuje podrobnosti k výše uvedeným preventivním opatřením a vymezuje zvláštní důvody zadržení a vazby.

6.2.2 Ustanovení § 136 trestního řádu stanoví, že v případech, které mohou vyústit v uložení trestu odnětí svobody, mohou být uložena preventivní opatření (umístění do policejní cely, zákaz opuštění obce, vazba). Opatření mají zajistit řádný průběh trestního řízení a znemožnit obviněnému vyhýbat se vyšetřování, řízení před soudem nebo výkonu trestu.

Při rozhodování o vhodném opatření musejí být zohledněna následující hlediska: stupeň nebezpečnosti spáchaného trestného činu pro společnost, zdravotní stav, věk, dosavadní život a ostatní okolnosti týkající se osoby pachatele.

Osoba může být umístěna do policejní cely pouze pokud existují důkazy či zjevné indicie, že spáchala trestný čin. Aby však mohl být obviněný vzat do vazby, musí být vedle toho splněna ještě alespoň některá z následujících podmínek:

- ke zjištění totožnosti obviněného nebo jeho bydliště je třeba dalších údajů;
- trestný čin je flagrantní a zákon za něj stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nejméně tři měsíce;
- obviněný uprchl nebo se skrýval v úmyslu vyhnout se vyšetřování nebo řízení před soudem, nebo se k tomu připravoval, nebo v průběhu trestního řízení dal najevo záměr vyhnout se výkonu trestu;
- existuje dostatečný důkaz, že se obviněný snažil zabránit zjištění pravdy ovlivňováním svědků či znalců, ničením nebo upravováním důkazů, anebo jiným způsobem;
- obviněný spáchal nový trestný čin a lze se odůvodněně domnívat, že bude v páčání trestné činnosti pravděpodobně pokračovat;
- obviněný je recidivista;
- jsou dány přitěžující okolnosti;
- obviněný spáchal trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nejméně dva roky, a jeho pobyt na svobodě by ohrožoval veřejnou bezpečnost.

Než je toto opatření uloženo, obviněnému je třeba umožnit vyjádření se k věci před státním zástupcem nebo soudem. Stejně podmínky platí, pokud je obviněný brán do vazby v průběhu řízení před soudem.

6.2.3 Rozhodnutí o vzetí do vazby vydává státní zástupce, který se pokládá za představitele justice. Stížnost proti rozhodnutí lze podat soudu, který je příslušný rozhodovat v dané trestní věci. Po zahájení řízení před soudem rozhoduje o vazbě soud. Hlavní reformní trendy zmíněné již výše v bodě 6.1.5 se dotknou též této praxe. V budoucnosti by o vzetí o vazby měly rozhodovat pouze soudy, nikoliv státní zástupci. Mělo by tak být beze zbytku naplněno ustanovení článku 5 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a respektována judikatura, vydaná na jejím základě Evropským soudem pro lidská práva.

6.2.4 Článek 23 odst. 4 Ústavy a § 149 trestního řádu omezují délku trvání vazby na nejvýše třicet dní.

Soud ovšem může vazbu prodloužit, je-li to nezbytné. Řízení o prodloužení vazby je podrobně upraveno v trestním řádu. Vazbu lze prodloužit vždy jen o krátkou dobu. Systém přezkoumávání podmínek vazby vždy po třiceti dnech zjevně odpovídá trendu ke zkracování doby trvání vazby.

Kromě toho podle ustanovení § 140 odst. 2 trestního řádu musí být obviněný z vazby propuštěn, pokud délka trvání vazby dosáhne poloviny horní hranice trestní sazby stanovené zákonem pro daný trestný čin dříve, než než soud prvního stupně vynese ve věci rozsudek. Ustanovení § 140 trestního řádu obsahují i další důvody pro propuštění obviněného z vazby.

6.2.5 Podle článku 23 odst. 4 Ústavy „Do vazby lze vzít osobu pouze na základě rozhodnutí představitele justice a na dobu nejvýše třiceti dní. Osoba vzatá do vazby může podat soudu stížnost týkající se zákonnosti takového rozhodnutí a soudce o ní musí rozhodnout a rozhodnutí odůvodnit. Doba trvání vazby může být prodloužena pouze rozhodnutím soudu.“

Řízení je blíže upraveno trestním řádem a byla mu věnována již řada rozhodnutí Ústavního soudu. Počínaje Rozhodnutím č. 60 ze dne 25. května 1994 bylo k této problematice vydáno již více než osmnáct rozhodnutí, z nichž zatím poslední bylo Rozhodnutí č. 28 ze dne 1. února 2001.

Podle ustálené praxe je soud poté, co uplyne úvodní třicetidenní lhůta trvání vazby, povinen rozhodovat o vazbě znovu vždy po dalších třiceti dnech.

Obviněný může také kdykoliv podat stížnost proti tomuto opatření a požadovat své propuštění na svobodu.

6.2.6 Podle ustanovení § 88 a § 89 trestního zákona se doba strávená v policejní cele a ve vazbě započítává do délky uloženého trestu odnětí svobody. K započtení dochází také tehdy, pokud byl odsouzený vyšetřován či souzen pro více sbíhajících se trestných činů, ať již současně či samostatně, a to dokonce i když při ukládání trestu již není vyšetřován v trestním řízení, v jehož rámci byl původně umístěn v policejní cele či vzat do vazby, toto vyšetřování již bylo ukončeno, odsouzený byl v tomto trestním řízení zproštěn obžaloby, nebo toto trestní řízení již skončilo jinak. V případě peněžitého trestu je doba strávená v policejní cele nebo ve vazbě zohledněna částečným nebo úplným upuštěním od výkonu trestu. Pokud byl odsouzený umístěn v policejní cele nebo vykonával vazbu v zahraničí, doba jejich trvání se mu započte do délky trestu uloženého za příslušný trestný čin rumunským soudem.

Podle ustanovení § 350 trestního řádu je soud prvního stupně v souladu s vynesným rozsudkem povinen rozhodnout o zrušení, trvání či výkonu opatření spojených s omezením osobní svobody.

V případě zproštění obžaloby nebo zastavení trestního stíhání rozhoduje soud prvního stupně o propuštění obviněného z vazby. Obviněný je rovněž okamžitě propuštěn, pokud jej soud odsuzuje k

- a) trestu odnětí svobody, jehož délka se rovná nebo je kratší než doba strávená v policejní cele (zadržení) a ve výkonu vazby;
- b) trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem, s odkladem za současného stanovení dohledu, nebo k trestu odnětí svobody, jenž má být vykonán na pracovišti;
- c) peněžitému trestu.

Jestliže se podle rozsudku vynesného soudem prvního stupně odsouzený ponechává ve vazbě, může se odsouzený odvolat k soudu druhého stupně, který přezkoumává, zda soud prvního stupně správně aplikoval ustanovení o umístění v policejní cele (zadržení) a o vazbě. Doba, po kterou je odsouzený ponechán ve vazbě, se započítá do konečného trestu (§ 381). Tatáž ustanovení se použijí v případě podání rekursu (opravného prostředku).

6.2.7 Díl III. druhé hlavy zvláštní části trestního řádu obsahuje právní úpravu dvou základních druhů opravných prostředků: odvolání a rekursu.

Odvolání představuje řádný opravný prostředek sloužící k přezkoumání zákonnosti trestního řízení a skutkových okolností případu. Řízení o odvolání se podobá řízení před soudem prvního stupně.

Až na několik málo výjimek mohou být odvoláním napadena veškerá meritorní rozhodnutí soudu prvního stupně. Zmíněné výjimky zahrnují případy představující nepatrné nebezpečí pro společnost či případy, v nichž jako soud prvního stupně rozhodoval apelační soud. V těchto případech může být soudní rozhodnutí přezkoumáno prostřednictvím rekursu. A jedná se též o jediné případy, kdy jsou v řízení o rekursu přezkoumávány jak právní tak skutkové okolnosti případu.

Odvolání může podat státní zástupce nebo obžalovaný, a to jak proti rozhodnutí o trestněprávních, tak i proti rozhodnutí o občanskoprávních otázkách v rámci trestní věci. Za obžalovaného může odvolání podat též jeho manžel. Jestliže je obžalovaný zproštěn obžaloby nebo je trestní řízení zastaveno, může obžalovaný podat odvolání proti důvodům, jež vedly ke zproštění nebo k zastavení trestního řízení.

A konečně mohou odvolání podat též další strany řízení, a to za následujících podmínek:

- oběť trestného činu, pokud je trestní stíhání zahájeno na základě formálního trestního oznámení, ovšem pouze proti rozhodnutí o občanskoprávních otázkách;
- navrhovatel a strana občanskoprávně odpovědná, a to proti rozhodnutí o občanskoprávních otázkách;
- svědci, znalec, tlumočník a obhájce, proti rozhodnutí o náhradě jejich výdajů;
- jakákoliv osoba, jejíž oprávněný zájem byl poškozen opatřením nebo úkonem soudu.

Soud přezkoumává případ *ex integro* nebo *in partibus*, a to v závislosti na osobě odvolatele. Ustanovení § 371 trestního řádu stanoví, že soud projednává odvolání pouze pokud jde o osobu, která je podala, a osobu, proti níž je namířeno, a výlučně s ohledem na postavení, jaké odvolateli v řízení náleží. V rámci těchto mezí je pak soud povinen přezkoumat všechny okolnosti případu, bez ohledu na důvody a návrhy uvedené odvolatelem v odvolání. Odvolací soud dokonce může rozsah odvolání rozšířit i na strany, které je nepodaly, pokud se tím jejich

postavení nezhorší. Tento princip *non reformatio in peius* je vyjádřen v ustanovení § 372 trestního řádu. Odvolací soud není oprávněn vytvořit situaci, která by byla méně příznivá pro osobu, která podala odvolání. Na základě odvolání podaného státním zástupcem ve prospěch jedné ze stran nemůže být postavení této strany v důsledku odvolacího řízení zhoršeno. Uvedený princip však platí pouze tehdy, pokud je daná strana jedinou stranou, která odvolání podala. Je-li proti témuž rozhodnutí podáno odvolání více osobami, včetně státního zástupce, toto pravidlo se nepoužije.

Rekurs je rovněž řádným opravným prostředkem, který ovšem může být podán pouze na základě určitých právních důvodů. (*Podle rumunského právního řádu je případ obecně projednáván následovně: „v prvním stupni“, „v odvolacím řízení“ a „v řízení o rekursu“.* *V řízení „v prvním stupni“ je věc komplexně projednávána poprvé. „V odvolacím řízení“ je věc vyšším soudem projednávána podruhé. „V řízení o rekursu“ vyšší soud přezkoumává pouze právní otázky. „Řízení o odvolání“ je zcela nové (druhé) soudní řízení. „Řízení o rekursu“ je nové dílčí soudní řízení, celkem třetí. Řízení o rekursu následuje po řízení o odvolání a je založeno pouze na určitých důvodech právní povahy.*) Tyto důvody jsou jednoznačně vyjmenovány v zákoně a s jedinou výjimkou nezahrnují *errores facti*, nýbrž, jak již bylo uvedeno, pouze *errores iuri*. Podle ustanovení § 385ch soud napadené rozhodnutí zruší, pokud

1. byla porušena příslušná ustanovení týkající se příslušnosti *rationae materiae* nebo *rationae personae*;
2. soud nebyl svolán v souladu se zákonem;
3. složení soudu neodpovídalo zákonu nebo rozhodoval vyloučený soudce;
4. soudní jednání nebylo veřejné, s výjimkou případů, kdy to zákon dovoluje;
5. soudní jednání proběhlo v nepřítomnosti státního zástupce nebo obviněného, ačkoliv jejich účast zákon vyžadoval;
6. obviněný neměl při vyšetřování nebo v řízení před soudem obhájce, ač ho podle zákona mít měl;
7. nebylo provedeno sociální šetření, ačkoliv se případ týkal mladistvých pachatelů;
8. nebylo provedeno vyšetření duševního stavu obviněného v souladu se zákonem;
9. rozhodnutí soudu neobsahuje odůvodnění, odůvodnění je v rozporu se skutkovými zjištěními uvedenými v rozsudku, nebo je rozhodnutí nesrozumitelné;

10. rozhodnutí soudu se netýká skutku, pro který byla podána obžaloba, nebo se nevypořádává s některými provedenými důkazy či s některými nároky stran, nezbytnými k uplatnění jejich práv a schopnými ovlivnit výsledek řízení;
11. soud v odvolacím řízení rozhodoval o odvolání, které bylo v rozporu se zákonem nebo bylo podáno opožděně;
12. trestný čin postrádal některý ze základních znaků skutkové podstaty, nebo soud odsoudil obžalovaného za nějaký jiný trestný čin, než pro který byl obžalovaný původně před soud postaven;
13. obžalovaný byl odsouzen za trestný čin, který není uveden v trestním zákoně;
14. při stanovení druhu a výše trestu nepostupoval soud v souladu s příslušnými ustanoveními trestního zákona nebo jiným způsobem nerespektoval omezení stanovená zákonem;
15. odsouzená osoba již byla za stejný skutek stíhána a řízení pravomocně skončilo, tato osoba není trestně odpovědná, byla jí udělena milost, nebo zemřela;
16. obžalovaný byl chybně zproštěn obžaloby z důvodu, že spáchaný skutek není trestným činem, nebo bylo trestní řízení chybně ukončeno z důvodu překážky *res iudicata*, nedostatku trestní odpovědnosti obžalovaného, jeho smrti nebo skutečnosti, že mu byla udělena milost;
17. spáchaný skutek byl nesprávně právně kvalifikován;
18. rozhodnutí je nezákonné nebo vede k nesprávnému použití zákona;
19. došlo k závažnému věcnému omylu;
20. soudci zneužili svého postavení tím, že zasáhli do působnosti náležející jinému druhu státní moci;
21. řízení před soudem prvního stupně nebo odvolací řízení proběhlo, ačkoliv některá ze stran nebyla řádně předvolána, nebo ačkoliv se řádně předvolaná strana nemohla jednat účastnit a nemohla se soudu omluvit.

Po přezkoumání rekursu rozhodne soud jedním z následujících způsobů:

1. zamítne rekurs a potvrdí napadené rozhodnutí;
2. připustí rekurs a
 - a) obnoví rozhodnutí soudu prvního stupně, bylo-li odvolání chybně vyhověno;
 - b) zproští obžalovaného obžaloby nebo rozhodne o ukončení trestního řízení, jsou-li k tomu důvody stanovené zákonem;

- c) nařídí nové soudní projednání věci, a to před soudem, jehož rozhodnutí bylo ze zákonných důvodů zrušeno, s výjimkou případu rozhodování nepřislušným soudem, kdy nové řízení proběhne před příslušným soudem. Nové projednání věci před soudem, jehož rozhodnutí bylo zrušeno, se též nařídí, pokud původní řízení proběhlo v nepřítomnosti strany, která nebyla řádně obeslána, nebo pokud se řádně obeslaná strana nemohla řízení zúčastnit ani se soudu omluvit, nebo pokud byla bezdůvodně zamítnuta žádost o odročení líčení podaná jednou ze stran a tato strana z toho důvodu nemohla před soudem řádně hájit své zájmy, nebo pokud rozhodnutí neodpovídá zjištěným skutkovým okolnostem případu.

Lhůta pro podání odvolání nebo rekursu činí deset dní. Vykonatelnost napadeného rozhodnutí se tím odkládá, a to jak pokud jde o trestní, tak i občanskoprávní důsledky rozhodnutí, pokud zákon výslovně nestanoví jinak.

6.2.8 Soudní řízení *in absentia* trestní právo umožňuje, ovšem vzhledem k tomu, že k němu dochází zřídka, pokládá se za výjimku.

6.2.9 Právní úprava dokazování je obsažena především ve zvláštní pasáži obecné části trestního řádu. Uvádí se, že jakákoliv skutečnost, jež může vést k potvrzení existence či neexistence trestného činu, ke zjištění totožnosti osoby, která trestný čin spáchala, nebo k objasnění okolností nezbytných k rozhodnutí ve věci, se pokládá za důkaz. Je třeba zdůraznit, že hodnota jednotlivých důkazních prostředků není předem stanovena.

Podle ustanovení § 64 jsou prostředky shromažďování poznatků o skutkových okolnostech případu, přípustných jako důkazy, striktně omezeny na následující: výslech obviněného, oběti, navrhovatele či strany občanskoprávně odpovědné (*viz vysvětlení v bodě 6.1.1*) a svědků, ohledání písemností, záznamů obrazu či zvuku, fotografií, věcí, technická odborná vyjádření, soudně lékařská odborná vyjádření a znalecké posudky.

Důkazní břemeno nesou vyšetřovací orgány a soudy. Obviněný není povinen dokazovat svoji nevinu a existují-li důkazy proti němu, má právo poukazovat na rozpory mezi nimi. Ustanovení § 68 zakazuje získávat důkazy prostřednictvím násilí, výhrůžek či jiného donucování, ale i slibů či pobídek. Je též zakázáno za účelem získání důkazů nutit jiného spáchat trestný čin nebo pokračovat v jeho páchání.

Každá osoba, které je známa určitá skutečnost nebo okolnost, jež může vést ke zjištění pravdy v trestním řízení, může být vyslechnuta jako svědek. Pokud se svědek o takových skutečnostech nebo okolnostech dozvěděl při výkonu svého povolání a povinnost profesionální mlčenlivosti mu nedovoluje vypovídat, nemůže být nucen k výpovědi bez předchozího souhlasu osoby nebo instituce, v jejímž zájmu je povinnost mlčenlivosti uložena. Pokud se určitá osoba dozvěděla o takových skutečnostech nebo okolnostech před tím, než se stala obhájcem nebo právním zástupcem některé ze stran, má v tomto případě jeho procesní postavení svědka přednost před postavením obhájce či právního zástupce.

Povinnost vypovídat jako svědek nemají manžel a blízcí příbuzní obviněného.

Nezletilé osoby mohou být vyslechnuty jako svědkové. Osoby ve věku čtrnácti let a mladší jsou vyslýchány v přítomnosti rodiče, opatrovníka nebo osoby zodpovědné za jejich výchovu a vzdělání. Podrobně je upraven průběh takového výslechu. Uvedená pravidla se nepoužijí pouze na výslech nezletilého svědka, ale i v případě, že nezletilý vystupuje v řízení jako jiná strana. Upraveny jsou úvodní otázky, otázky týkající se případu, protokolace výpovědi, konfrontace atd.

Je-li zapotřebí znaleckého posudku, soud nebo státní zástupce ustanoví znalce. Strany mohou poskytnout vlastního znalce, aby soudem ustanovenému znalci pomáhal. Znalecký posudek může být podroben dodatečnému upřesnění, nebo mohou být vypracovány doplňující posudky. Vedle toho, pokud má soud nebo vyšetřovací orgán pochybnosti o správnosti závěrů znaleckého posudku, mohou nařídit zpracování nového posudku.

Možnost použití audio a videozáznamů jako důkazu byla do trestního řádu doplněna v roce 1996. Podrobná právní úprava stanoví přísné podmínky, za kterých je tento typ důkazů připuštěn jako zákonný. Tato právní úprava usiluje o respektování standardů soukromého života, jak jsou uvedeny v ustanoveních Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

6.3 Organizace odhalování a vyšetřování trestných činů

6.3.1 V rumunském systému trestního řízení provádějí vyšetřování státní zástupci a vyšetřovací orgány. Těmi se rozumí jednak policejní vyšetřovací orgány a jednak další zvláštní vyšetřovací orgány, jako vojenští policisté, příslušníci služby pohraniční stráže a přístavní úředníci.

Operativní sbor ministerstva vnitra, působící jako policejní vyšetřovací orgán, byl zřízen zvláštním nařízením Generálního inspektora Policie. Generální inspektor je jmenován usnesením vlády na návrh ministerstva vnitra.

Pravidlem je, že vyšetřování provádí policie. Zákon nicméně stanoví, že určité závažné trestné činy vyšetřují státní zástupci. V rámci územních policejních útvarů a jednotlivých státních zastupitelství působí policejní odbory vyšetřování.

6.3.2 Státní zástupci vykonávají dozor nad vyšetřováním. Jinými slovy jednak sami provádějí šetření, jednak dohlížejí na vyšetřování prováděné policií a ostatními vyšetřovacími orgány.

Státní zástupci mohou převzít jakoukoliv část vyšetřování v případech, v nichž vykonávají dozor. Orgány policie jsou povinny plnit příkazy státních zástupců a pomáhat jim, je-li to třeba.

6.3.3 Státní zástupce může policejním vyšetřovacím orgánům udílet ústní či písemné pokyny ve vztahu k vyšetřování trestného činu. V případech, kdy vyšetřování vede ze zákona státní zástupce, může pověřit policejní orgán provedením některých částí vyšetřování. Státní zástupce přezkoumává vyšetřování prováděné policejním nebo jiným vyšetřovacím orgánem a zajišťuje, aby bylo provedeno v souladu se zákonem. Státní zástupce se může účastnit jakéhokoliv vyšetřovacího úkonu nebo jej provést sám. Může požádat vyšetřovací orgán o prověrku spisu a vyšetřovací orgán je povinen poskytnout mu požadovaný materiál spolu se všemi relevantními skutečnostmi a údaji. Státní zástupce dále může vydávat příkazy týkající se postupu ve vyšetřování. Takové příkazy jsou pro vyšetřovací orgán závazné. Má-li vyšetřovací orgán vůči nim námitky, může se obrátit se stížností na vedoucího příslušného

státního zastupitelství. Pokud příkaz vydal sám vedoucí státního zastupitelství, je k vyřízení stížnosti příslušný státní zástupce vyššího stupně. Vykonatelnost napadených příkazů však není odložena. O stížnosti musí být rozhodnuto do tří dnů od jejího podání.

Pokud státní zástupce zjistí, že úkon nebo opatření vyšetřovacího orgánu týkající se trestního řízení není v souladu se zákonem, je oprávněn je zamítnout.

6.3.4 V rámci systému státních zastupitelství působí celá řada specializovaných odborů podřízených Nejvyššímu soudu a ministerstvu vnitra. Tyto odbory jsou zaměřeny na vyšetřování drogových trestných činů, trestných činů zahrnujících střelné zbraně a hospodářských trestných činů. Je třeba zdůraznit, že vyškolení policistů a státních zástupců, zabývajících se vyšetřováním těchto trestných činů, je věnována zvláštní pozornost.

V oblasti boje proti organizovanému zločinu a korupci byly zřízeny zvláštní orgány zákonem č. 78/2000, o předcházení, odhalování a trestání korupce.

V roce 2002 byly přijaty významné právní předpisy zaměřené na boj s korupcí – mimořádné vládní nařízení č. 43/2002, o Národním úřadu státního zastupitelství pro korupci, potvrzené následně Parlamentem formou zákona č. 503/2002.

Národní úřad státního zastupitelství pro korupci bude působit jako odbor státního zastupitelství specializovaný na stíhání případů korupce. Sídliť bude v Bukurešti a působnost bude vykonávat na území celého státu prostřednictvím specializovaných státních zástupců. Národní úřad státního zastupitelství pro korupci má být autonomním orgánem v rámci systému státních zastupitelství, řízeným vedoucím státním zástupcem a koordinovaným vedoucím státním zástupcem Úřadu státního zastupitelství při Nejvyšším soudu.

Národní úřad státního zastupitelství pro korupci je nezávislý ve vztahu k soudům i ostatním odborům státního zastupitelství, stejně jako vůči jiným státním institucím. Jeho oprávnění a činnost se řídí výhradně zákonem.

Pravomoc Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci zahrnuje:

- a) stíhat trestné činy korupce v souladu se zákonem č. 78/2000, o předcházení, odhalování a trestání korupce;

- b) provádět vyšetřování a dohlížet na vyšetřování prováděné vyšetřovateli justiční policie podléhajícími příkazům vedoucího státního zástupce Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci;
- c) provádět vyšetřování týkající se technických aspektů trestného činu a dohlížet na takové vyšetřování prováděné specialisty v oboru ekonomiky, financí, bankovníctví, cel, informatiky apod., ustanovenými Národním úřadem státního zastupitelství pro korupci;
- d) zkoumat příčiny korupce a podmínky, které ji podporují, a zpracovávat návrhy jak je odstranit;
- e) předkládat Parlamentu výroční zprávu o činnosti Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci.

Národní úřad státního zastupitelství pro korupci bude rozdělen na oddělení dvojího typu, a sice na „oddělení pro boj s korupcí“ a „oddělení pro boj s trestnou činností související s korupcí“. Jednotlivá oddělení jsou řízena vedoucím státním zástupcem daného oddělení.

Pobočky Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci budou působit po celém Rumunsku na úrovni úřadů státního zastupitelství při apelačních soudech. Pobočky mají být řízeny vedoucími státními zástupci, kteří mají podléhat přímo vedoucímu státnímu zástupci Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci.

V zájmu rychlého a komplexního odhalování korupce a jejího předcházení pracují v rámci Úřadu policisté tvořící justiční policii Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci. Tito policisté provádějí vyšetřování pod přímým vedením, dohledem a kontrolou Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci. Příslušníci justiční policie jsou jmenováni ministerstvem vnitra na dobu šesti let. Má-li o to policista zájem, funkční období může být prodlouženo. S výjimkou několika málo mimořádných situací nemohou být tyto policisté pověřováni jinými úkoly. Vedle toho budou Národním úřadem státního zastupitelství pro korupci vybíráni špičkově školení specialisté v oborech jako ekonomika, finance, bankovníctví, cla, informatika atp., aby se věnovali technickým aspektům vyšetřování. Tito specialisté budou ustanovováni vedoucím státním zástupcem Úřadu státního zastupitelství při Nejvyšším soudu na návrh vedoucího státního zástupce Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci. Ustanovení budou podléhat schválení příslušnými ministerstvy.

Specialisté budou pracovat pod přímým vedením, dohledem a kontrolou Národního úřadu státního zastupitelství pro korupci.

Národní úřad státního zastupitelství pro korupci zahájil činnost 1. září 2002, a to se 75 státními zástupci, 150 příslušníky justiční policie a 35 specialisty.

6.4 Organizace úřadu státního zástupce

6.4.1 Ustanovení týkající se systému státních zastupitelství jsou obsažena v hlavě VI. Ústavy z roku 1991, která je celá věnována justičním orgánům. Na ústavněprávní úrovni tak je státnímu zastupitelství svěřeno zastupování obecných zájmů společnosti, ochrana právního řádu, jakož i práv a svobod občanů. Jak je uvedeno v článku 131 odst. 1 Ústavy, státní zástupci vykonávají svůj úřad v souladu se zásadami legality, nestrannosti a hierarchického způsobu řízení, a v rámci působnosti ministra spravedlnosti.

Hlava III. zákona č. 92/1992 je rovněž věnována systému státních zastupitelství. Podle ustanovení § 26 se pravomoc státního zastupitelství vykonává prostřednictvím jednotlivých státních zástupců, podléhajících ministru spravedlnosti, a působících na státních zastupitelstvích při jednotlivých soudech.

Činnost státního zastupitelství je ovládána zásadami legality, nestrannosti a hierarchického způsobu řízení. Státní zastupitelství je nezávislé na ostatních orgánech veřejné moci a při výkonu svých pravomocí se řídí pouze zákonem.

Jednotlivá státní zastupitelství působí při soudech první instance, při tribunálech, apelačních soudech i při Nejvyšším soudu. Každé jednotlivé státní zastupitelství je řízeno vedoucím úřadu, který je nadřízen ostatním státním zástupcům. Vedoucí státního zastupitelství je zase podřízen vedoucímu hierarchicky vyššího státního zastupitelství téhož územního justičního obvodu.

Ministr spravedlnosti upravuje na návrh Nejvyššího státního zástupce organizaci a strukturu kriminologických úřadů a služeb, jakož i samotných jednotlivých státních zastupitelství, a to

včetně těch, které zahrnují odbory specializované na námořní právo, říční dopravu a kriminalistiku.

Vojenská prokuratura je organizována na základě zvláštního zákona č. 54/1993, v platném znění. Zákon stanoví, že úřady vojenské prokuratury mohou působit pouze při vojenských soudech, vojenských územních tribunálech a vojenském apelačním soudu. Vojenští prokurátoři mají vedle toho, že jsou příslušníky aktivního armádního sboru, rovněž postavení představitele civilní justice.

6.4.2 Hlavními úkoly státního zastupitelství podle § 27 zákona č. 92/1992, o organizaci soudnictví, jsou:

- vést trestní stíhání a dohlížet na ně; v rámci výkonu této pravomoci státní zástupci řídí a dohlízejí na vyšetřování prováděné policií či jiným orgánem. Vyšetřovatelé jsou povinni plnit příkazy státních zástupců, nejsou-li v rozporu se zákonem;
- dávat podněty k trestnímu řízení před soudy;
- dávat podněty k řízení o občanskoprávních nárocích, stanoví-li tak zákon;
- vystupovat v mezích zákona v řízení před soudem;
- podávat v mezích zákona opravné prostředky proti rozhodnutím soudů;
- dohlížet na zachovávání zákonnosti výkonu soudních rozhodnutí a jiných exekučních titulů;
- dohlížet na zachovávání zákona v místech, kde se vykonávají vazby, tresty, výchovná a ochranná opatření;
- chránit práva a zájmy nezletilých osob a osob, které soud zbavil způsobilosti k právním úkonům;
- zkoumat okolnosti vedoucí nebo podporující kriminální chování a předkládat návrhy zaměřené na odstranění těchto okolností.

Státní zastupitelství může vykonávat také další pravomoce, které stanoví zákon.

6.4.3 V článku 131 odst. 1 rumunské Ústavy z roku 1991 je uvedeno, že státní zástupci vykonávají své pravomoci v souladu se zásadou hierarchického způsobu řízení a v rámci působnosti ministra spravedlnosti.

- Zákon č. 92/1992 toto ústavněprávní ustanovení rozvádí, když v § 34 odst. 5 stanoví, že ministr spravedlnosti je oprávněn dávat příslušnému státnímu zástupci písemné

příkazy, ať již přímo nebo prostřednictvím Nejvyššího státního zástupce, aby v souladu se zákonem zahájil vyšetřování trestných činů, o nichž se ministr spravedlnosti dozvěděl, a aby v řízení před soudem prováděl úkony a podával opravné prostředky nezbytné k ochraně veřejného zájmu. Ministr spravedlnosti však nemůže nařídít, aby vyšetřování zahájené v souladu se zákonem bylo zastaveno. Podle ustanovení § 33 jsou pokyny vydané ministrem spravedlnosti přímo nebo prostřednictvím Nejvyššího státního zástupce závazné, pokud neodporují zákonu.

Jak je uvedeno v § 28, státní zástupci jednotlivých státních zastupitelství jsou podřízeni vedoucímu tohoto úřadu, který je zase podřízen vedoucímu hierarchicky vyššího státního zastupitelství téhož územního justičního obvodu.

Hierarchicky vyšší státní zástupce může sám vykonat jakékoliv oprávnění podřízených státních zástupců, nebo zastavit či zrušit jejich úkony či příkazy, nejsou-li v souladu se zákonem. Může rovněž podřízeným státním zástupcům udílet závazné pokyny.

Státní zástupce je nicméně vždy nezávislý, když soudu předkládá svá stanoviska, která na základě zhodnocení důkazní situace případu pokládá za správná a zákonná.

Trestní řád dále obsahuje díl nazvaný „Stížnost proti vyšetřovacím úkonům či opatřením“. Ustanovení tohoto dílu poskytují každému právo podat stížnost proti úkonům a opatřením vyšetřovacího orgánu, které porušují oprávněné zájmy stěžovatele. Řízení o těchto stížnostech je v zákoně podrobně upraveno. Stížnost se podává buď státnímu zástupci, který dohlíží na činnost vyšetřovacího orgánu, nebo státnímu zástupci vyššího stupně.

Rumunský Ústavní soud ve svém Rozhodnutí č. 486/2 ze dne 2. prosince 1997, uveřejněném v Úředním věstníku č. 105 dne 6. března 1998, došel k závěru, že uvedené řízení je v rozporu s Ústavou, pokud je vykládáno tak, že brání obviněnému obrátit se na soud. Na základě tohoto rozhodnutí má nyní obviněný právo podat stížnost proti některým úkonům a opatřením vyšetřovacího orgánu přímo soudu.

6.4.4 Trestní řád opravňuje státního zástupce za následujících podmínek ukončit trestní stíhání nebo rozhodnout o jeho zastavení:

1. trestní stíhání může být ukončeno, pokud

- a) nebyla splněna podmínka formálního trestního obvinění ze strany oběti, povolení nebo vyznění příslušného orgánu, nebo jakákoliv jiná zákonná podmínka nezbytná pro vedení trestního stíhání;
- b) pachateli byla udělena milost, nebo zemřel, anebo trestnost činu zanikla v důsledku promlčení;
- c) formální trestní oznámení bylo vzato zpět nebo strany uzavřely smír a trestný čin je takové povahy, že trestní odpovědnost pachatele uvedenými úkony zanikla;
- d) stíhání pachatele brání překážka *rei iudicatae*.

2. trestní stíhání může být zastaveno, pokud

- a) skutek, pro který se trestní stíhání vede, se nestal;
- b) spáchaný skutek není trestním právem označen jako trestný čin;
- c) spáchaný skutek není trestným činem v důsledku nedostatku jeho společenské nebezpečnosti;
- d) skutek nebyl spáchán obviněným nebo obžalovaným;
- e) je zde jedna či více okolností vylučujících protiprávnost.

Jak již bylo uvedeno, zvláštní samostatný díl trestního řádu a Rozhodnutí rumunského Ústavního soudu č. 486/2 ze dne 2. prosince 1997 poskytují každému, kdo na tom má právní zájem, možnost takové rozhodnutí státního zástupce o ukončení nebo zastavení trestního stíhání napadnout u soudu.

6.5 Organizace soudnictví

6.5.1 Podle ustanovení § 10 zákona č. 92/1992, o organizaci soudnictví, se soudy rozdělují na:

1. soudy první instance;
2. tribunály;
3. apelační soudy;
4. Nejvyšší soud.

V rámci mezi stanovených zákonem působí též vojenské soudy.

Soudy mohou mít jedno či více oddělení vytvořených v závislosti na povaze věcí, které projednávají. Tak například existují oddělení specializovaná na námořní právo, říční obchod, trh pracovních sil a sociální zabezpečení.

Nejvyšší soud zahrnuje následující oddělení:

- občanskoprávní oddělení
- trestní oddělení
- obchodní oddělení
- oddělení správních činností

Usnesení vlády č. 212/2001 v Příloze č. 2 stanoví, že v zemi působí 15 apelačních soudů, 42 tribunálů a 186 soudů první instance.

Počet soudců a počet nově napadlých trestních věcí projednávaných soudy

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Soudci	2.471	2.806	2.863	3.130	3.308	3.479
Věci	234.426	250.054	254.889	280.760	292.356	291.190

6.5.2 V Rumunsku všechny druhy soudů projednávají některé trestní věci jako soudy prvního stupně. Na odvolací úrovni rozhodují tribunály, apelační soudy a Nejvyšší soud.

Pravidla příslušnosti soudů v trestních věcech byla v nedávné době pozměněna zákonem č. 456/2001 ze dne 18. července 2001, který novelizoval trestní řád.

Soudy první instance

Ratione officii: soudy první instance rozhodují pouze v prvním stupni.

Ratione materiae: je možno tvrdit, že soudy první instance mají obecnou příslušnost. Řízení o některých trestných činech jsou však zvláště svěřena soudům vyšším.

Tribunály

Ratione officii: tribunály rozhodují v prvním stupni, v odvolacím řízení, v řízení o rekursu (*viz vysvětlení v bodě 6.2.7*), a rozhodují též kompetenční spory vzniklé v územním obvodu jejich působnosti.

Ratione materiae: tribunály konají řízení v prvním stupni o následujících trestných činech:

- a) vražda (§§ 174 – 177 trestního zákona), návod či pomoc k sebevraždě (§ 179 trestního zákona), protiprávní zbavení osobní svobody (§ 189 odst. 3 trestního zákona), podpora otroctví (§ 190 trestního zákona), znásilnění (§ 197 odst. 3 trestního zákona), kvalifikovaná krádež (§ 209 odst. 3, 4 trestního zákona), loupež (§ 211 odst. 2, 3 trestního zákona), pirátství (§ 212 trestního zákona), podvod (§ 215 odst. 5 trestního zákona), zpronevěra (§ 215a odst. 2 trestního zákona), kvalifikované poškozování cizí věci (§ 218 trestního zákona), nedbalost při ochraně státního tajemství (§ 252 trestního zákona);
- b) přijímání úplatku (§ 254 trestního zákona), podplácení (§ 255 trestního zákona), nepřímé úplatkářství (§ 257 trestního zákona), protiprávní zadržení a nezákonné vedení vyšetřování (§ 266 trestního zákona), hrubé zacházení (§ 267 trestního zákona), mučení (§ 267a trestního zákona), nezákonná represe (§ 268 trestního zákona), útěk z výkonu vazby či trestu (§ 269 trestního zákona), napomáhání útěku (§ 270 trestního zákona), trestné činy proti bezpečnosti železniční dopravy vedoucí ke katastrofě (§§ 273 – 276 trestního zákona), neoprávněné nakládání s radioaktivním materiálem (§ 279a trestního zákona), porušení obchodního tajemství (§ 298 trestního zákona), nezákonný obchod s toxickými látkami (§ 312 trestního zákona), nacionalisticko-šovinistická propaganda (§ 317 trestního zákona), pašování zbraní, munice, výbušnin či radioaktivního materiálu;
- c) úmyslné trestné činy vedoucí ke smrti oběti;
- d) trestné činy týkající se národní bezpečnosti Rumunska podle zvláštních zákonů;
- e) praní špinavých peněz a obchod s drogami;
- f) podvodný úpadek, pokud se čin týká bankovníctví;
- g) další trestné činy spadající do jejich příslušnosti.

Tribunály rozhodují o odvoláních proti rozhodnutím soudů první instance v trestních věcech, s výjimkou následujících trestných činů: ublížení na zdraví či jiné násilné činy (§ 180 trestního zákona), nedbalostní trestné činy proti zdraví či tělesné integritě (§ 184 trestního zákona), urážka (§ 205 trestního zákona), pomluva (§ 206 trestního zákona), krádež spáchaná mezi příbuznými nebo jinou osobou, která má určitý zvláštní vztah k oběti (§ 210 trestního zákona), zneužití úschovy (§ 213 trestního zákona), trestný čin proti majetku (§ 220 trestního zákona). Tyto trestné činy byly vyloučeny, neboť nejsou dostatečně závažné povahy.

Tribunály rozhodují o rekursu proti rozhodnutí vydanému soudem první instance o výše zmíněných trestných činech, jakož i o rekursu proti jiným rozhodnutím stanoveným v zákoně.

Apelační soudy

Ratione officii: apelační soudy rozhodují v prvním stupni, v odvolacím řízení, v řízení o rekursu, a rozhodují též kompetenční spory vzniklé v územním obvodu jejich působnosti.

Ratione materiae či *ratione personae:* apelační soudy konají v prvním stupni řízení o:

- a) trestných činech proti bezpečnosti státu, trestných činech proti míru a lidskosti;
- b) trestných činech spáchaných soudci soudu první instance a tribunálů, státními zástupci působícími na státních zastupitelstvích při uvedených soudech, či notáři;
- c) trestných činech spáchaných soudci, státními zástupci a finančními revizory účetních komor daného obvodu;
- d) jiných trestných činech stanovených zákonem.

Apelační soudy konají řízení o odvolání proti rozhodnutím vydaným v prvním stupni tribunály, o rekursech proti rozhodnutím tribunálů v odvolacím řízení, jakož i o jiných rekursech stanovených zákonem.

Nejvyšší soud

V prvním stupni má Nejvyšší soud pouze příslušnost *ratione personae*. Koná řízení o trestných činech spáchaných senátory a poslanci, členy vlády, soudci Ústavního soudu, členy, soudci, státními zástupci a finančními revizory Účetního dvora a předsedou Legislativní rady, dále o trestných činech spáchaných hejtmany, admirály a generály, vedoucími uznaných církví a jinými vysokými církevními hodnostáři nejméně na úrovni biskupů či jim odpovídající hodnosti. Rozhoduje též o trestných činech spáchaných soudci a asistenty-vyššími soudními úředníky Nejvyššího soudu, soudci apelačních soudů či Vojenského apelačního soudu, jakož i státními zástupci působícími na státních zastupitelstvích při těchto soudech.

Nejvyšší soud koná řízení o rekursech proti rozhodnutím vydaným apelačními soudy nebo Vojenským apelačním soudem v prvním stupni, o rekursech proti rozhodnutím vydaným apelačními soudy nebo Vojenským apelačním soudem v odvolacím řízení, a o rekursech proti rozhodnutím vydaným v prvním stupni trestním oddělením Nejvyššího soudu.

Nejvyšší soud koná řízení o stížnostech pro porušení zákona a stížnostech v zájmu práva. V obou případech se jedná o mimořádné opravné řízení spadající do výlučné pravomoci Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud rovněž rozhoduje o kompetenčních sporech, pokud spor zahrnuje soudy vyšší instance (například kompetenční spor mezi dvěma apelačními soudy), nebo pokud řádné řízení bylo z nějakého důvodu přerušeno či byl podán návrh na odnětí věci (tj. věc je odňata jednomu soudu a přikázána druhému v zájmu zajištění optimálních podmínek pro řízení).

6.5.3 Pravidla soudní příslušnosti týkající se *ratione materiae* a *ratione personae* byla uvedena výše. Pokud jde o *ratione loci*, je příslušnost soudů upravena v ustanovení § 30 trestního řádu. Místně příslušný soud se určuje podle

- a) místa, kde byl trestný čin spáchán;
- b) místa, kde byl pachatel dopaden;
- c) místa, kde žije pachatel;
- d) místa, kde žije oběť.

6.5.4 V prvním stupni koná řízení o trestných činech samosoudce. Odvolací řízení konají senáty složené ze dvou soudců a řízení o rekursu senáty tří soudců.

6.5.5 Rumunský model trestního řízení neumožňuje účast osob bez právnického vzdělání na rozhodování věci, které je svěřeno výhradně profesionálním soudcům.

6.5.6 Vrcholným soudním orgánem v trestních věcech je Nejvyšší soud. Nejvyšší soud je oprávněn přezkoumávat rozhodnutí nižších soudů několika způsoby – jako odvolací soud (odvoláním se zabývá příslušné oddělení soudu a řízení o něm koná senát složený z devíti soudců) a jako soud v řízení o rekursu. V řízení o odvolání přezkoumává jak skutkové tak právní aspekty případu, v řízení o rekursu je přezkoumání omezeno na otázky právní.

6.5.7 Ustanovení § 414b upravuje řízení o mimořádném opravném prostředku - stížnosti v zájmu práva. Tato řízení náležejí do výlučné pravomoci Nejvyššího soudu a zahajují se z podnětu Nejvyššího státního zástupce působícího při Nejvyšším soudu, nebo ministra spravedlnosti, který jedná prostřednictvím Nejvyššího státního zástupce. Účelem stížnosti v zájmu práva je zajistit, aby trestní právo hmotné i procesní bylo vykládáno a aplikováno jednotně na území celého Rumunska. Nejvyšší soud přezkoumává pouze právní aspekty

případu, a to pouze ty, u kterých se názory nižších soudů vzájemně lišily. Rozhodnutí vydává Spojená sekce Nejvyššího soudu a ministerstvo spravedlnosti o nich následně informuje jednotlivé soudy. Případy jsou přezkoumávány pouze v zájmu práva. To znamená, že rozhodnutí Nejvyššího soudu nemá vliv na vydaná rozhodnutí nižších soudů ani na postavení stran zúčastněných v řízení.

6.6 Advokacie a obhajoba

6.6.1 Rumunský trestní řád obsahuje zvláštní díl věnovaný právní pomoci a zastoupení. Obviněný má právo na právní pomoc obhájce po celou dobu vyšetřování a řízení před soudem, a orgány činné v trestním řízení jsou povinny jej o tomto právu poučit. Obviněný musí mít obhájce pokud se jedná o mladistvou osobu, příslušníka armády v činné službě, příslušníka armády ve zkrácené službě, vojáka v záloze, studenta vojenského vzdělávacího zařízení, osobu umístěnou v léčebně výchovném středisku, nebo pokud je obviněný ve vazbě, a to i když byl do vazby vzat v souvislosti s jiným trestním řízením.

V řízení před soudem musí mít obviněný obhájce. Pokud si obhájce sám nezvolí, je mu ustanoven *ex officio*.

Ustanovení § 172 trestního řádu stanoví práva obhájce. V průběhu vyšetřování má obhájce právo účastnit se vyšetřovacích úkonů, podávat návrhy a žádosti. Jedná-li se o případ nutné obhajoby, musí vyšetřovací orgán zajistit, aby byl obhájce přítomen každému výslechu obviněného.

Pokud je obviněný ve vazbě, má obhájce až na určité omezené výjimky právo udržovat s ním kontakt.

Obhájce je dále oprávněn podávat stížnosti proti opatřením státního zástupce.

V průběhu řízení před soudem vystupuje obhájce v zájmu zajištění všech práv obviněného.

Ustanovení § 173 trestního řádu upravuje zastupování oběti, navrhovatele a strany občanskoprávně odpovědné.

6.6.2 Článek 23 Ústavy se zabývá osobní svobodou člověka. Ve třetím odstavci uvedeného článku se stanoví, že osoba zadržená či vzatá do vazby musí být ihned seznámena, a to v jazyce, kterému rozumí, s důvody umístění do policejní cely nebo vazby, a co možná nejdříve jí musí být sděleno obvinění. Obvinění může být sděleno pouze za přítomnosti obhájce, kterého si osoba zvolí, nebo který jí bude ustanoven *ex officio*.

Pokud státní zástupce rozhoduje o vzetí do vazby, musí být obviněný vyslechnut v přítomnosti obhájce. Pokud si obhájce nezvolil, je mu ustanoven *ex officio*. Totéž platí i ve druhém stadiu řízení, tedy když je obviněný vyslýchán před soudem.

6.6.3 Právo na obhajobu je zakotveno v článku 24 Ústavy: „Právo na obhajobu se zaručuje. V řízení před soudem mají strany právo na právní pomoc zástupce, kterého si samy zvolí, nebo který je jim ustanoven *ex officio*.“

Toto ústavněprávní ustanovení je podrobně rozvedeno v § 6 trestního řádu: „Právo na právní pomoc se zaručuje pachateli, obviněnému, a všem ostatním stranám trestního řízení.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny poučit obviněného před jeho prvním výsledkem o právu na obhájce. O poučení je třeba učinit záznam do protokolu o výslechu. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny za zákonem stanovených podmínek zajistit obhájce obviněnému, který si jej sám nezvolil.“

V případech nutné obhajoby, kdy si pachatel či obviněný obhájce sám nezvolil, musí mu být obhájce ustanoven *ex officio*.

Pokud si obviněný/pachatel/obžalovaný obhájce nezvolil, vyšetřovací orgán nebo soud přijmou opatření k ustanovení obhájce *ex officio*. V takovém případě náklady na obhajobu nese stát prostřednictvím ministerstva spravedlnosti. Pokud nejde o případ nutné obhajoby, ovšem obviněný si přeje mít obhájce, ačkoliv nemá dostatek prostředků aby si sám hradil náklady obhajoby, může podat žádost místní Advokátní komoře, která mu ustanoví obhájce *ex officio*.

6.6.4 Podle zákona č. 51/1995, o organizaci a výkonu právnické profese, musí člen Advokátní komory splňovat následující předpoklady:

- mít rumunské státní občanství,
- požívat občanských a politických práv,
- nevykonávat ve větším rozsahu jiné povolání podrobené autorizaci, nebo placené povolání,
- mít ukončené právnické vzdělání nebo doktorský titul v oboru právo,
- zachovávat důstojnost.

6.7 *Postavení oběti*

6.7.1 Podle ustanovení § 24 trestního řádu osoba, která v důsledku trestného činu utrpěla tělesnou, duševní nebo hmotnou újmu, vystupuje v průběhu trestního řízení jako poškozený.

Poškozený může v rámci trestního řízení uplatňovat občanskoprávní nárok, přičemž tím získává postavení navrhovatele.

6.7.2 Jako ostatní strany trestního řízení má poškozený právo navrhopvat důkazy a požadovat jejich provedení.

6.7.3 Dále má poškozený právo podat stížnost proti rozhodnutí státního zástupce o ukončení nebo zastavení trestního stíhání. Toto právo je odvozeno z ustanovení článku 21 Ústavy, které zaručuje volný přístup k soudu.

6.7.4 Poškozený má právo uplatňovat občanskoprávní nárok v souvislosti s trestním řízením. Toto právo není v žádném ohledu omezeno.

6.7.5 V několika nepočtených případech svěřuje trestní řád poškozenému právo iniciovat trestní řízení podáním formálního trestního oznámení.

Podle ustanovení § 76 trestního řádu musí být poškozený vyslechnut vyšetřovacím orgánem nebo soudem.

Před výslechem je třeba poškozeného poučit, že je stranou trestního řízení jako oběť trestného činu, a že má právo uplatnit občanskoprávní nárok, jestliže v důsledku trestného činu utrpěl materiální škodu.

6.7.6 Oběť má právo na právní pomoc a zastoupení po celou dobu řízení před soudem.

6.7.7 Pokud dala oběť podnět k trestnímu řízení podáním formálního trestního oznámení, má právo podávat opravné prostředky.

Pokud poškozený vystupoval v trestním řízení také jako navrhovatel, má právo podávat opravné prostředky též ohledně občanskoprávních nároků.

6.7.8 Pravidlem je, že oběť vymáhá odškodnění své újmy od pachatele sama. Pokud však není schopna toto své právo realizovat, nebo je z nějakého důvodu realizovat nemůže, uplatňuje za ni občanskoprávní nároky v trestním řízení *ex officio* státní zástupce.

6.7.9 Systém odškodňování obětí, organizovaný státem a upravený zákonem, v Rumunsku neexistuje.

6.7.10 Neexistují ani projekty na podporu obětí na celostátní ani místní úrovni. Nicméně řada nevládních organizací poskytuje pomoc různým skupinám obětí, zejména nezletilým a ženám.

7. Trestání a systém trestů

7.1 Rumunský trestní zákon rozděluje sankce do tří kategorií: tresty, výchovná opatření a ochranná opatření.

7.2 Trestní zákon rozlišuje mezi tresty a opatřeními. Tresty jsou důsledkem trestní odpovědnosti a jsou ukládány za spáchání trestného činu.

Opatření se dělí na výchovná opatření a ochranná opatření. Výchovná opatření se ukládají pouze mladistvým osobám jako důsledek jejich trestní odpovědnosti. Ochranná opatření naproti tomu nemají vazbu na trestní odpovědnost, ale jsou určena k tomu, aby byla odstraněna hrozba určitého druhu nebo aby bylo zabráněno spáchání trestného činu. Tato opatření mohou být uložena osobám, které spáchaly čin, který je vymezen trestním zákonem, i když se v konkrétním případě za trestný čin nepokládá.

Podle rumunského trestního práva je skutek trestným činem, pokud 1) představuje nebezpečí pro společnost, 2) je zaviněný a 3) je v trestním zákoně označen jako trestný čin. V důsledku toho je možné, že skutek uvedený v trestním zákoně není ve skutečnosti trestným činem. V takovém případě nemohou být uloženy tresty ani výchovná opatření, ale pouze ochranná opatření.

Trestní zákon dále rozlišuje mezi hlavními a vedlejšími tresty. Hlavní tresty zahrnují trest odnětí svobody na doživotí, trest odnětí svobody a peněžitý trest. Některý z těchto trestů lze uložit za každý trestný čin.

Vedlejší tresty se dělí na doplňkové tresty a pomocné tresty. Doplňkovými tresty jsou zákaz výkonu některých práv nebo ztráta vojenské hodnosti.

Podle ustanovení § 64 trestního zákona může doplňkový trest spočívat v zákazu výkonu následujících práv:

- a) práva volit a být volen do veřejných či volených funkcí;
- b) práva zastávat úřad zahrnující výkon veřejné moci;

- c) práva zastávat úřad, vykonávat povolání či provozovat činnost obdobné povahy jako úřad, povolání či činnost, jejichž prostřednictvím odsouzený spáchal trestný čin;
- d) rodičovských práv;
- e) práva působit jako opatrovník či poručník.

Doplňkový trest zákazu výkonu práv může být uložen tehdy, pokud hlavním trestem je trest odnětí svobody v délce nejméně dvou let a soud dojde k závěru, že uložení doplňkového trestu je nezbytné s ohledem na povahu, závažnost a okolnosti trestného činu a osobu pachatele.

Doplňkový trest zákazu výkonu práv musí být uložen tehdy, stanoví-li tak zákon a hlavním trestem je trest odnětí svobody v délce nejméně dvou let.

Zahájení výkonu doplňkového trestu zákazu výkonu práv následuje po ukončení výkonu trestu odnětí svobody, poté, co byla odsouzenému udělena úplná či částečná milost, nebo poté, co byl výkon trestu odnětí svobody promlčen.

Podle ustanovení § 67 trestního zákona spočívá doplňkový trest ztráty vojenské hodnosti ve zbavení odsouzeného jeho vojenské hodnosti a práva nosit vojenskou uniformu. Tento trest může být uložen odsouzenému příslušníku armády v činné službě či v záloze, pokud hlavním trestem je trest odnětí svobody v délce nejméně deseti let nebo trest odnětí svobody na doživotí. Může být též uložen příslušníku armády v činné službě či v záloze, který spáchal úmyslný trestný čin a hlavním trestem je trest odnětí svobody v délce od pěti do deseti let.

Podle ustanovení § 71 trestního zákona spočívá pomocný trest v zákazu výkonu všech práv uvedených v § 64.

Odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí nebo k trestu odnětí svobody má automaticky za důsledek zákaz výkonu všech práv uvedených v § 64, a to od okamžiku právní moci odsuzujícího rozsudku až do ukončení výkonu trestu, do doby, kdy je odsouzenému udělena úplná či částečná milost, nebo než dojde k promlčení výkonu trestu.

7.3 Trestní zákon upravuje výchovná opatření jako sankce stanovené výlučně pro mladistvé pachatele. Ustanovení § 101 upravuje následující opatření:

- a) uložení důtky;
- b) uložení dozoru;
- c) umístění do převýchovného zařízení;
- d) umístění do léčebně-výchovného zařízení.

Trest může být mladistvému pachateli uložen pouze tehdy, když výchovná opatření nepostačují k nápravě jeho osobního postoje. Z trestů lze mladistvému pachateli uložit trest odnětí svobody nebo peněžitý trest. Trestní sazby hlavních trestů stanovených zákonem pro každý z trestných činů se v případě mladistvých snižují na polovinu. Dolní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody musí být nižší než pět let. Je-li hlavním trestem trest odnětí svobody na doživotí, ukládá se trest odnětí svobody v délce od pěti do dvaceti let. Doplnkové tresty se mladistvým neukládají.

a) Uložení důtky

Uložení důtky znamená, že mladistvému je vysvětlena povaha nebezpečí pro společnost, které svým trestným činem způsobil. Je mu doporučeno chovat se nadále tak, aby prokázal pozitivní změnu svého osobního postoje. Pachatel je dále varován před dalším pácháním trestné činnosti, které by vedlo k uložení přísnějšího opatření nebo trestu.

b) Uložení dozoru

Uložení dozoru znamená, že chování mladistvého je na dobu jednoho roku pod zvláštním dozorem. Dozor může být svěřen rodičům pachatele, jeho pěstounům či opatrovníkovi. Pokud tyto osoby nejsou schopny zajistit uspokojivý výkon dozoru, může soud o něj požádat jinou spolehlivou osobu, přednostně blízké příbuzné. Soud též může tento úkol svěřit vhodné instituci.

Osoba nebo instituce vykonávající dozor jsou povinny vyrozumět soud ihned o tom, že se mladistvý nechová řádně nebo že spáchal další trestný čin.

Soud může mladistvému uložit jedno nebo více z následujících omezení:

- a) zákaz navštěvovat určitá místa;
- b) zákaz stýkat se s určitými osobami;

- c) povinnost vykonat 50 - 200 hodin neplacené práce ve prospěch veřejné instituce určené soudem. Práce je vykonávána o víkendech a svátcích, popř. během pracovního týdne po škole, a to v délce nejvýše tří hodin denně.

Jestliže se mladistvý nechová řádně nebo spáchá další trestný čin, soud zruší uložení dozoru a uloží opatření umístění v převýchovném zařízení nebo trest.

c) Umístění v převýchovném zařízení

Účelem umístění mladistvého do převýchovného zařízení je zajistit jeho převýchovu. V převýchovném zařízení může mladistvý získat vhodné vzdělání a odbornou kvalifikaci odpovídající jeho osobnostním schopnostem. Toto opatření se ukládá tehdy, když se ostatní výchovná opatření ukázala být nedostatečná.

d) Umístění v léčebně-výchovném zařízení

Výchovné opatření umístění v léčebně-výchovném zařízení se ukládá mladistvým, jejichž tělesný či duševní stav vyžaduje zvláštní lékařskou péči a speciální výchovu.

Jak umístění v převýchovném zařízení, tak umístění v léčebně-výchovném zařízení mohou být uložena na neurčito, ovšem jejich výkon automaticky končí, jakmile mladistvý dovrší 18 let věku.

7.4 Pro zvláštní skupiny osob jako jsou státní úředníci, příslušníci ozbrojených složek atp. nejsou stanoveny zvláštní druhy sankcí.

7.5

A. Trest smrti

V roce 1990 byl trest smrti z rumunského právního řádu odstraněn ústavním zákonem č. 6 ze dne 10. ledna 1990. Byl nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí. Rumunská Ústava z roku 1991 stanoví v článku 22 odst. 3, že trest smrti je zakázán. Toto ustanovení je v souladu s článkem 1 Protokolu č. 6 k Evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, kterou rumunský Parlament ratifikoval v roce 1994.

B. Trest odnětí svobody

Trest odnětí svobody je v trestním zákoně definován jako hlavní trest. Délka trestu odnětí svobody může činit od patnácti dní do třiceti let. Trestní sazby jsou pro jednotlivé trestné činy stanoveny ve zvláštní části trestního zákona. Trestní sazby nepřevyšují dvacet pět let.

Trest odnětí svobody na doživotí se pokládá za zvláštní druh hlavního trestu s odlišným názvem: „doživotní uvěznění“. Ve zvláštní části trestního zákona je trest odnětí svobody na doživotí uváděn jako alternativa trestu odnětí svobody.

C. Omezení osobní svobody na neurčito

Omezení osobní svobody v rámci výkonu trestu odnětí svobody musí být vždy uloženo na konkrétní určitou dobu.

Určitá opatření spojená s omezením osobní svobody na neurčito však přeci jen mohou být uložena. Výchovná opatření spočívající v umístění do převýchovného zařízení nebo v umístění do léčebně-výchovného zařízení mohou být uložena na neurčito a mohou trvat až do doby, kdy pachatel dovrší 18 let věku. Ochranné opatření ve formě ústavního ochranného léčení trvá tak dlouho, dokud se pachatel neuzdraví.

D. Další formy detence

Kromě trestu odnětí svobody na doživotí a trestu odnětí svobody neupravuje trestní zákon jiné formy detence.

E. Probace a další opatření zahrnující dohled

První prvky probace byly do rumunského trestního práva zavedeny novelizací trestního zákona v roce 1992. Právní úprava odkladu výkonu trestu s dohledem byla vypracována podle francouzského modelu.

Infrastruktura nezbytná pro řádnou realizaci tohoto druhu opatření byla vytvořena o osm let později vládním nařízením č. 92/2000. Účelem vyhlášky bylo upravit organizaci a výkon resocializačních služeb a dozor nad výkonem sankcí nespojených s odnětím svobody. Toto vládní nařízení bylo následně potvrzeno zákonem č. 129/2002.

F. Obecně prospěšné práce

Rumunský trestní systém nezahrnuje úpravu obecně prospěšných prací. Existuje však zvláštní zákon z oblasti správního práva, který umožňuje nahradit administrativní odnětí svobody obecně prospěšnými pracemi.

G. Příkaz k odškodnění

Uložení povinnosti k náhradě škody není chápáno jako trestní sankce, ale je důsledkem občanskoprávní odpovědnosti.

H. Peněžitý trest

Trestní zákon upravuje peněžitý trest jako druh hlavního trestu. Výše peněžitého trestu se může pohybovat od 1,000,000 do 500,000,000 národní měny. Národní měna Rumunska se nazývá „lei“ (ROL). Ke dni 30. listopadu 2001 činil kurs jednoho amerického dolaru 31,516 ROL.

Ustanovení § 63 trestního zákona obsahuje zvláštní pravidla ukládání peněžitého trestu.

Podle tohoto ustanovení spočívá peněžitý trest v peněžní částce, kterou rozsudek pachatelé ukládá zaplatit.

Konkrétní částky jsou stanoveny následujícím způsobem:

Pokud zákon stanoví, že se trestný čin trestá peněžitým trestem, ovšem neurčuje jeho přesnou výši, ukládá se peněžitý trest ve výši od 1,500,000 lei do 100,000,000 lei.

Pokud zákon neurčuje přesnou výši peněžitého trestu, ale stanoví, že peněžitý trest je alternativou trestu odnětí svobody s horní sazbou nepřevyšující jeden rok, ukládá se peněžitý trest ve výši od 3,000,000 lei do 150,000,000 lei.

A konečně, pokud zákon stanoví, že peněžitý trest je alternativou trestu odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující jeden rok, ukládá se peněžitý trest ve výši od 5,000,000 lei do 300,000,000 lei.

Právní úprava peněžitého trestu byla pozměněna a doplněna zákonem č. 169/2002.

I. Jiné alternativní nebo náhradní sankce místo trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu

Výkon trestu na pracovišti

Podle ustanovení § 86g může soud nařídit výkon trestu na pracovišti pachatele za následujících podmínek:

- a) uložený trest odnětí svobody nepřesahuje pět let;
- b) pachatel nebyl v minulosti odsouzen k trestu odnětí svobody v celkové délce vyšší než jeden rok.

Trest nelze vykonat na pracovišti, jestliže dolní hranice trestní sazby stanovené pro daný trestný čin činí nejméně patnáct let, nebo pokud spáchaným trestným činem byla způsobena těžká újma na zdraví, újma na zdraví vedoucí ke smrti, nebo pokud spáchaný trestný čin spočívá ve znásilnění nebo mučení.

Je však možno tímto způsobem trest vykonat i v některých případech kvalifikované krádeže, pokud uložený trest odnětí svobody nepřevyšuje dva roky.

Během výkonu trestu je odsouzený povinen plnit veškeré uložené povinnosti. Zákon též stanoví určitá omezení týkající se jeho práv.

Za zákonem stanovených podmínek může nebo musí být výkon trestu na pracovišti odvolán nebo zrušen.

7.6 Trestní zákon obsahuje ustanovení týkající se případů, kdy odsouzený nezaplatí uložený peněžitý trest. Pokud odsouzený peněžitý trest úmyslně nezaplatí, může soud přeměnit peněžitý trest na trest odnětí svobody v délce určené v rámci trestní sazby stanovené zákonem na spáchaný trestný čin. Částečné zaplacení peněžitého trestu se přitom bere v úvahu.

7.7 Kromě výše uvedených hlavních a vedlejších trestů, výchovných opatření a ochranných opatření, neobsahuje rumunský trestní systém další druhy trestních opatření.

7.8 Pokud jde o obecná ustanovení upravující ukládání trestů, obecná hlediska jsou obsažena v ustanovení § 72 trestního zákona. Jedná se o:

- ustanovení zvláštní části trestního zákona;
- trestní sazby stanovené zákonem;
- nebezpečí pro společnost způsobené spáchaným trestným činem;
- osobnost pachatele;
- polehčující a přitěžující okolnosti.

7.9 Jiné než výše uvedené tresty ani opatření nejsou stanoveny ani pro případy trestných činů týkajících se dopravy, omamných a psychotropních látek, střelných zbraní nebo ekonomiky. Za porušení dopravních předpisů jsou však stanoveny zvláštní správní sankce, jako např. odebrání řidičského průkazu.

8. Podmíněné odsouzení a probace

8.1 Rumunský trestní zákon rozlišuje dva druhy podmíněného odsouzení: podmíněný odklad výkonu trestu a odklad výkonu trestu s dohledem.

Podmíněný odklad výkonu trestu

Podle ustanovení § 81 rumunského trestního zákona může soud výkon trestu podmíněně odložit na určitou dobu a za následujících podmínek:

- a) jedná se o trest odnětí svobody nepřevyšující tři roky nebo o peněžitý trest;
- b) pachatel nebyl v minulosti odsouzen k trestu odnětí svobody v celkové délce vyšší než šest měsíců;
- c) soud dojde k závěru, že účelu trestu lze dosáhnout i bez jeho výkonu.

Výkon trestu nelze podmíněně odložit, pokud dolní hranice trestní sazby stanovené pro daný trestný čin činí nejméně patnáct let, nebo pokud spáchaným trestným činem byla způsobena těžká újma na zdraví, újma na zdraví vedoucí ke smrti, nebo pokud spáchaný trestný čin spočívá ve znásilnění nebo mučení.

Doba podmíněného odkladu výkonu trestu je zkušební dobou, a je pevně stanovena tak, že o dva roky převyšuje výměru uloženého trestu odnětí svobody.

Pokud byl uložen peněžitý trest, zkušební doba činí jeden rok.

Odklad výkonu trestu s dohledem

Podle ustanovení § 86a může soud za následujících podmínek odložit výkon trestu za současného uložení dohledu:

- a) uložený trest odnětí svobody nepřevyšuje čtyři roky;
- b) pachatel nebyl v minulosti odsouzen k trestu odnětí svobody v celkové délce vyšší než jeden rok;
- c) soud dojde k názoru, že odsouzení je dostatečným varováním a že pachatel se nedopustí další trestné činnosti, i když trest nebude vykonán.

Odklad výkonu trestu s dohledem nemůže být využit v případech, kdy dolní hranice trestní sazby stanovené pro daný trestný čin činí nejméně patnáct let, nebo pokud spáchaným trestným činem byla způsobena těžká újma na zdraví, újma na zdraví vedoucí ke smrti, nebo pokud spáchaný trestný čin spočívá ve znásilnění nebo mučení.

Pokud jde o případ kvalifikované krádeže, může být tento institut využit, jestliže byl uložen trest odnětí svobody v délce nejvýše dvou let.

Zkušební doba se v případě odkladu výkonu trestu s dohledem stanoví tak, aby o dva až pět let převyšovala výměru uloženého trestu odnětí svobody.

Za zákonem stanovených podmínek mohou nebo musí být podmíněný odklad výkonu trestu i odklad výkonu trestu s dohledem odvolány či zrušeny.

8.2 viz 8.1

8.3 Zákon neumožňuje soudu odložit výkon trestu pouze částečně.

8.4 Hlavní rozdíl mezi podmíněným odkladem výkonu trestu a odkladem výkonu trestu s dohledem spočívá v tom, že posléze zmíněný institut zahrnuje nebo umožňuje určitá dohledová opatření nebo určité povinnosti.

Odsouzený je povinen vyhovět těmto dohledovým opatřením:

- a) dostavit se v určených termínech k soudci, který je pověřen dohledem, nebo k jinému orgánu určenému soudem;
- b) oznámit předem každou změnu místa pobytu, a cesty delší než osm dní včetně data návratu;
- c) oznámit a doložit každou změnu pracoviště;
- d) poskytovat informace v takové míře, aby mohly být sledovány jeho životní podmínky.

Vedle toho může soud odsouzenému uložit jednu nebo více následujících povinností:

- a) vykonávat určitou činnost nebo navštěvovat vzdělávací programy nebo programy pro získání pracovní kvalifikace;

- b) neměnit místo pobytu nebo neopouštět určité vymezené území, až na výjimky stanovené soudem;
- c) nenavštěvovat určitá místa;
- d) nestýkat se s určitými osobami;
- e) neřídit žádný dopravní prostředek nebo určité dopravní prostředky;
- f) podrobit se určitým kontrolním opatřením, léčbě nebo péči, zejména formou léčby závislosti na návykových látkách.

8.5 Soudce pověřený dohledem nebo jiný orgán určený soudem dohlíží na to, aby odsouzený plnil výše uvedená dohledová opatření a povinnosti. Od roku 2000 mají dohled v případech odkladu výkonu trestu s dohledem na starost resocializační a dozorové služby.

8.6 Pokud odsouzený nevyhoví dohledovým opatřením či povinnostem, soud může zrušit odklad výkonu trestu a nařídit výkon celého trestu nebo prodloužit zkušební dobu nejvýše o tři roky.

8.7 Zvláštní vládní nařízení upravuje organizaci a činnost služeb zabývajících se resocializací pachatelů a dozorem nad výkonem trestů nespojených s odnětím svobody. Podle této vyhlášky jsou uvedené instituce organizovány a řízeny tribunály. Na centrální úrovni má řízení uvedených služeb na starost zvláštní odbor ministerstva spravedlnosti.

8.8 Činnost resocializačních a dozorových služeb zahrnuje:

- kontrolu plnění dohledových opatření a povinností ze strany pachatele;
- předkládání hodnotících zpráv o pachatelích na žádost soudu;
- spolupráci s veřejnými institucemi, a to v souvislosti se sankcemi uloženými mladistvým pachatelům;
- poskytování individuálního poradenství pachatelům, týkající se jejich sociálního, skupinového a soukromého chování;
- zavádění a rozvoj specializovaných programů na ochranu dětí a mládeže a na poskytování sociální a právní pomoci těmto skupinám;
- zavádění a rozvoj resocializačních programů podporujících pachatele v jejich snaze vyhovět podmínkám uloženým soudem, a to ve spolupráci s dobrovolníky a zástupci občanských, vládních i nevládních organizací;

- v případě nutnosti spolupráci s veřejnými i soukromými institucemi při vyhledávání pracovišť, vzdělávacích zařízení a kursů přípravy na budoucí povolání, vhodných pro pachatele;
- rozvoj programů pro vězně, zahrnující činnosti sociálně-terapeutické, vzdělávací a zaměřené na přípravu na budoucí povolání, a to ve spolupráci s orgány vězeňské správy specializovanými na pomoc a poradenství.

8.9 Při plnění uvedených úkolů mohou resocializační a dozorové služby spolupracovat s nevládními organizacemi, odborníky v nejrůznějších oborech, místními dobrovolníky a zástupci občanských organizací.

9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče

9.1 Organizace vězeňského systému

9.1.1 Vrchní odbor pro vězeňství je útvarem v rámci ministerstva spravedlnosti.

9.1.2 V čele rumunské Vězeňské správy stojí generální ředitel a jeho náměstek. Vězeňská správa se člení na několik složek:

- Ředitelství vězeňského režimu a bezpečnosti (Odbor vězeňského režimu a Odbor bezpečnosti);
- Personální ředitelství (Odbor pro nábor a přijímání personálu, Odbor profesního výcviku, Odbor řízení personálu);
- Logistické ředitelství (Odbor výstavby a investic, Odbor logistiky, Finanční ředitelství);
- Rozpočtový, finanční a mzdový odbor;
- Odbor účetnictví a metodiky;
- Ředitelství pro výchovu, vzdělávání a penitenciární psychologii (Odbor kulturně-výchovný a pro penitenciární psychologii, Odbor vzdělávání a penitenciární prognózy);
- Odbor sekretariátu a pro styk s veřejností;
- Odbor informatiky a zpracování údajů;
- Odbor vězeňské kontroly;
- Zdravotní odbor;
- Úřad sporných nároků;
- Úřad organizace a povolávání odsouzených k výkonu trestu.

9.1.3 V Rumunsku vytváří vězeňskou politiku vláda, jednající prostřednictvím ministra spravedlnosti, a to mimo jiné formulováním zásad pro institucionální a organizační opatření. Pokud jde o legislativní opatření, odpovědnost za hledání optimálního přístupu mají společně Parlament a vláda.

9.1.4 Základní zásady týkající se výkonu trestu stanoví zákon č. 23/1969, významně novelizovaný v letech 1973, 1990 a 1992. Zákon obsahuje ustanovení o právech a povinnostech vězňů, o jejich práci a odměně za ni, o důvodech vzniku jejich kázeňské

odpovědnosti a řízení o ní, o podmíněném propuštění z výkonu trestu, o dozoru nad odsouzenými, o oprávnění ke vstupu do vězeňských zařízení, o výkonu trestu na pracovišti, o výkonu peněžitého trestu, o výkonu doplňkových trestů, a o výkonu vazby.

Ministerstvo spravedlnosti vydalo v této oblasti řadu vyhlášek:

- vyhlášku z roku 2001, týkající se práva přijímat audiovizuální a hudební zařízení a sportovní vybavení;
- vyhláška z roku 2001, týkající se metodologie uplatňování polootevřeného režimu vůči některým skupinám odsouzených;
- vyhláška z roku 2000, upravující poskytování náboženské služby ve věznicích;
- protokol z roku 2001, o výchově a vzdělávání odsouzených;
- vyhláška upravující právo na korespondenci;
- další právní předpisy týkající se zvláštních práv odsouzených, jako je právo nakupovat potraviny a jiné základní zboží, právo přijímat knihy a tisk, právo na návštěvy, právo používat telefon, právo na korespondenci, a právo podávat žádosti a stížnosti.

Účelem těchto právních nástrojů je uvést domácí legislativu do souladu s mezinárodními standardy, zejména s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, ratifikovanou zákonem č. 30/1994, s Minimálními standardními pravidly Rady Evropy pro zacházení s vězni, a s Úmluvou Rady Evropy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, ratifikovanou zákonem č. 80/1994.

9.1.5 V Rumunsku je v současnosti následující situace:

- 9 věznic s nejvyšším stupněm zabezpečení (též uzavřená a polootevřená oddělení): Aiud, Arad, Bukurešť - Jilava (eskortní a vazební zařízení), Bukurešť – Rahova, Craiova, Gherla, Margineni, Poarta Alba;
- 24 věznic s uzavřeným režimem (též polootevřená oddělení), včetně věznice s polootevřeným režimem (Pelendava) a ženské věznice (Tirgsor);
- věznice pro mladistvé a mladé pachatele: Craiova;
- 3 převýchovná zařízení pro mladistvé: Gaesti, Tichilesti a Tirgu Ocna;
- 5 vězeňských nemocnic: Bukurešť – Jilava, Colibasi, Dej, Poarta Alba, Tirgu Ocna.

Další složky:

- Vojenská škola Vězeňské správy: Tirgu Ocna;

- Útvar zásobování, hospodářství a údržby: Bukurešť;
- Útvar pro kontrolu a přepravu odsouzených.

Rumunský vězeňský systém

Sídlo	Kapacita (počet míst)	Index přeplněnosti	Poměr: personál/vězni	Režim
Aiud	1.750	153 %	1/8	Vysoké zabezpečení a polootevřený
Arad	613	184 %	1/4	Polootevřený
baeau	784	214 %	1/8	-
Baia Mare	540	193 %	1/5	-
Botosani	710	130 %	1/4	-
Braila	668	154 %	1/5	-
Bukurešť	1.385	213 %	1/7	-
Bistrita	837	129 %	1/6	-
Codlea	640	144 %	1/5	-
Colibasi	1.105	138 %	1/6	Polootevřený
Craiova	1.309	150 %	1/7	Vysoké zabezpečení
Deva	1.271	141 %	1/7	-
Drobeta-Turnu Severin	709	162 %	1/5	-
Focsani	715	190 %	1/6	-
Galati	590	223 %	1/6	-
Gherla	1.363	170 %	1/8	Vysoké zabezpečení
Iasi	1.205	191 %	1/9	-
Margineni	1.177	159 %	1/7	Vysoké zabezpečení
Miercurea Ciuc	435	196 %	1/5	-
Oradea	680	143 %	1/5	Polootevřený
Pelendava	50	0 %	1/1	Polootevřený
Ploiesti	465	130 %	1/4	-
Poarta Alba	2.359	120 %	1/7	Polootevřený
Rahova	1.335	163 %	1/4	Vysoké zabezpečení
Satu Mare	588	137 %	1/5	-
Slobozia	800	158 %	1/7	-
Timisoara	1.371	147 %	1/9	-
Targsor	790	127 %	1/6	Ženská věznice
Targu Mures	470	173 %	1/5	-
Targu Jiu	500	236 %	1/5	-
Tulcea	1.415	133 %	1/6	-
Vaslui	538	176 %	1/5	-
Bukurešť	773	90 %	1/2	Vězeňská nemocnice
Colibasi	135	163 %	1/3	Vězeňská nemocnice
Dej	257	70 %	1/2	Vězeňská nemocnice
Poarta Alba	323	69 %	1/4	Vězeňská nemocnice
Tirgu Ocna	274	67 %	1/1	Vězeňská nemocnice

9.1.6 Jak již bylo uvedeno, skládá se rumunský systém vězeňských zařízení pro mladistvé z jedné věznice a tří převýchovných zařízení.

Sídlo	Kapacita (místa)	Index přeplněnosti	Poměr: Personál/vězni	Režim
Craiova	558	107 %	1/2	Věznice pro mladistvé
Gaesti	729	79 %	1/2	Převýchovné zařízení pro mladistvé
Tichilesti	419	131 %	1/2	Převýchovné zařízení pro mladistvé

(Údaje z převýchovného zařízení v Tirgu Ocna nejsou dostupné.)

Podle článku 32 rumunské Ústavy je právo na vzdělání zajištěno formou povinné školní docházky, studiem na středních školách a odborných učilištích. Věznice a převýchovná zařízení pro mladistvé vytvářejí zvláštní programy ve spolupráci s ministerstvem školství a výzkumu.

Vrchní odbor pro vězeňství zavedl novou strategii vůči mladistvým pachatelům. Strategie je založena na prosazování příslušných ústavněprávních ustanovení o základních lidských právech a svobodách, a na Mezinárodní úmluvě o právech dítěte. Mezi hlavní cíle patří resocializace mladistvých.

Za tímto účelem realizoval Vrchní odbor pro vězeňství experiment ojedinělý v evropském měřítku. Nové převýchovné zařízení pro mladistvé bylo vybudováno v Tirgu Ocna nedaleko Vojenské poddůstojnické školy. Experiment má dvojí cíl – jednak dosáhnout resocializace mladistvých pachatelů, a jednak vyškolit nový vězeňský personál.

9.1.7 Podle trestního řádu rozhoduje o výkonu trestu vykonávací soud, tj. soud prvního stupně. Vykonávací soud umísťuje odsouzeného do nejbližšího vězeňského zařízení. Pokud je odsouzena žena či mladistvá osoba, jsou umístěny do některého z výše uvedených zvláštních zařízení.

9.1.8 Vzhledem k tomu, že je stále v provozu řada starých věznic, umožňuje rumunský vězeňský systém ubytovat více vězňů na jedné cele. V současnosti představuje velký problém přeplněnost věznic. V polovině roku 2001 byla kapacita věznic překročeno v průměru o 44 %.

9.1.9 Během prvních sedmi měsíců roku 2001 vykonávalo nejrůznější výtěžnou činnost více než 13 000 z celkového průměrného počtu 50 000 osob ve vězeňských zařízeních:

- a) přibližně 7 000 jich vykonávalo placenou práci;
- b) přibližně 6 000 jich vykonávalo různé činnosti ve prospěch vězeňského zařízení.

(V současnosti nejsou činnosti uvedené v bodě b) odměňovány; ostatní činnosti jsou placené.)

V roce 2001 hlavní sociálně-vzdělávací a psychoterapeutické aktivity zahrnovaly:

- programy osobnostního rozvoje vězňů a mladistvých;
- školní vzdělávání (základní škola a nižší stupeň střední školy);
- odborné vzdělávání;
- uměleckou a sportovní činnost, podporu kulturní rozmanitosti;
- penitenciárně-sociální podporu;
- terapeutické programy pro vězně a mladistvé;
- studium a výzkum;
- regionální vysílání;
- noviny/časopisy.

V rámci vězeňských zařízení působí 78 klubů, 61 školních tříd a 49 sportovních zařízení.

9.1.10 Podle zákona č. 23/1968 může odsouzený, jehož chování po dobu výkonu trestu bylo řádné a který již vykonal pětinu celkové délky svého trestu, pracovat mimo vězeňské zařízení. Toto ustanovení se nevztahuje na recidivisty nebo osoby, které byly odsouzeny za závažné trestné činy jako je vražda nebo trestné činy proti míru a lidskosti.

Pokud jde o vzdělání, jsou k dispozici různé zvláštní programy. V úvahu jsou přitom brány věk a stav odsouzeného.

9.1.11 Zákon č. 23/1968, o výkonu trestů, umožňuje zvláštní přerušení výkonu trestu ze závažných rodinných důvodů až na dobu pěti dní, pokud bylo dosavadní chování odsouzeného ve výkonu trestu řádné.

9.1.12 Rumunský trestní zákon kriminalizuje útěk z výkonu trestu či vazby. Podle ustanovení § 269 hrozí za tento trestný čin trest odnětí svobody od šesti do dvaceti čtyř měsíců. Pokud je při útěku použito násilí, zbraň nebo jiného nástroje, nebo je-li uskutečněn dvěma a více osobami společně, může být uložen trest odnětí svobody od dvou do osmi let. Trest uložený za útěk se přičítá k původnímu trestu až do nejvyšší možné výměry trestu odnětí svobody, která činí třicet let. Pokus o útěk je rovněž trestným činem.

9.1.13 Vězeňská populace v Rumunsku nezahrnuje významnější menšinové skupiny s výjimkou Romů. Následující údaje jsou z roku 2000:

Číslo	Národnost	Celkem	Procentní podíl
1.	Rumunská	40643	84,2
2.	Maďarská	1980	4,1
3.	Romská	5001	10,4
4.	Turecká	295	0,6
5.	Arabská	45	0,09
6.	Čínská	15	0,03
7.	Moldavská	92	0,2
8.	Ukrajinská	31	0,06
9.	Jiná	194	0,4

9.1.14 V roce 1996 ratifikovalo Rumunsko zákonem č. 76/1996 Evropskou úmluvu o předávání odsouzených osob. Dodatkový Protokol k této Úmluvě byl ratifikován v roce 1999 vládním nařízením č. 92/1999. Ačkoliv jsou tyto mezinárodněprávní instrumenty již součástí národního právního řádu, byl přijat zvláštní zákon č. 756/2001, o předávání odsouzených osob do zahraničí.

9.2 Podmíněné propuštění (parole), udílení milosti a postpenitenciární péče

9.2.1 Podmíněné propuštění znamená, že je odsouzený z výkonu trestu propuštěn dříve, než vykoná celý svůj trest. Rumunský trestní zákon stanoví, že podmíněné propuštění trvá pouze pokud odsouzený nespáchá další trestný čin v době od svého podmíněného propuštění do uplynutí doby, na kterou byl odsouzen.

9.2.2 Podmíněné propuštění a trest odnětí svobody na doživotí

Je třeba uvést, že podle ustanovení § 55a trestního zákona může být pachatel odsouzený k trestu odnětí svobody na doživotí odsouzen poté, co vykonal dvacet let trestu, pokud jeho aktivní a disciplinované chování ve výkonu trestu naznačuje nápravu. Při rozhodování o podmíněném propuštění je brána v úvahu též kriminální historie odsouzeného.

Za stejných podmínek mohou být po vykonání patnácti let trestu podmíněně propuštěni též muži nad šedesát let věku a ženy nad padesát pět let věku.

Na odsouzeného se hledí, jako by trest vykonal, pokud nespáchá další trestný čin po dobu deseti let od podmíněného propuštění.

Podmíněné propuštění a trest odnětí svobody

Podle ustanovení § 59 trestního zákona bere soud při rozhodování o podmíněném propuštění v úvahu následující okolnosti:

- zda byly vykonány dvě třetiny trestu v případě, že uložený trest odnětí svobody nepřesahoval deset let, nebo zda byly vykonány tři čtvrtiny trestu, pokud trest přesahoval deset let;
- zda odsouzený svou pílí a disciplínou po dobu výkonu trestu projevil nápravu;
- kriminální minulost.

Pokud odsouzený spáchal nedbalostní trestný čin a uložený trest nepřesahuje deset let, může být odsouzený podmíněně propuštěn po vykonání nejméně jedné poloviny trestu. Pokud uložený trest v tomto případě přesahuje deset let, lze takto postupovat po výkonu dvou třetin trestu.

Zvláštní ustanovení upravují podmíněné propuštění v případě mladistvých či naopak starších odsouzených, přičemž hlavní rozdíl spočívá ve snížení výše popsaných časových limitů, po kterých lze odsouzeného podmíněně propustit.

Ustanovení § 61 trestního zákona uvádí, že se na odsouzeného hledí, jako by trest vykonal, pokud nespáchal další trestný čin v době od podmíněného propuštění do uplynutí doby, na kterou byl odsouzen.

Pokud odsouzený v uvedené době před uplynutím uloženého trestu spáchá další trestný čin, rozhodne soud i s ohledem na závažnost tohoto trestného činu, zda podmíněné propuštění ponechá v platnosti nebo je zruší. Jestliže je podmíněné propuštění zrušeno, přičte se trest uložený za nový trestný čin k původnímu trestu. Původní trest však může být tímto způsobem prodloužen nejvýše o pět let.

Zrušení podmíněného propuštění je obligatorní, pokud odsouzený spáchal trestný čin vraždy či jiný úmyslný trestný čin vedoucí ke smrti člověka nebo k jinému zvlášť závažnému následku, nebo jestliže spáchal trestný čin proti bezpečnosti státu či proti míru a lidskosti.

9.2.3 Kromě výše uvedené právní úpravy nejsou jinde stanoveny žádné jiné obecné ani zvláštní podmínky pro podmíněné propuštění.

9.2.4 O podmíněném propuštění rozhodují soudy, v jejichž obvodu se nachází příslušná věznice. Soud rozhoduje na základě podkladů shromážděných zvláštním výborem zřízeným v každé věznici, nebo na základě žádosti odsouzeného.

9.2.5 Podle rumunského práva není podmíněně propuštěný podroben dohledu.

9.2.6 Jak bylo uvedeno výše v bodě 9.2.2, v případě, že odsouzený spáchá další trestný čin, může, ale nemusí být podmíněně propuštění zrušeno.

9.2.7 Rumunský trestní systém jasně rozlišuje mezi udělením milosti a amnestií. Udělení milosti znamená, že výkon trestu je úplně či zčásti prominut, nebo že je trest nahrazen jiným mírnějším. Amnestie na druhou stranu zbavuje dotčenou osobu trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Podle ustanovení článku 72 odst. 3 písm. g) rumunské Ústavy vyhlašuje Parlament amnestii nebo kolektivní milost ústavním zákonem (ústavní zákon je zákon, k jehož schválení je třeba souhlasu nadpoloviční většiny členů parlamentu). Prezident Rumunska může kromě toho udílet individuální milosti (čl. 94 písm. d) rumunské Ústavy).

9.2.8 Postpenitenciární péči se věnuje několik organizací, a to jak vládních tak nevládních. Nejvýznamnějšími vládními organizacemi jsou v této oblasti resocializační a dozorové služby zřízené v rámci působnosti ministerstva spravedlnosti.

9.2.9 Uvedené služby spolupracují s dobrovolníky i s nevládními organizacemi při zavádění a rozvoji speciálních programů pro vyhledávání pracovišť, škol a odborných kursů, vhodných pro bývalé vězně.

10. Plány reformy

10.1 Ministerstvo spravedlnosti má jako koordinátor rumunské legislativy klíčovou roli v procesu prosazování zásadní reformy systému trestní justice.

Reforma se zaměří na nezávislost a nestrannost justice, harmonizaci domácí legislativy s *acquis communautaires*, ochranu lidských práv a vytvoření trvalého partnerství mezi úřady a občanskou společností.

Legislativní reforma představuje zásadní prvek celkové reformy trestní justice. Z toho důvodu byly zřízeny zvláštní výbory pro revizi následujících oblastí:

- organizace soudnictví,
- trestní právo hmotné,
- právní úprava trestního řízení,
- právní úprava výkonu trestu.

A. Právní úprava organizace soudnictví se má zaměřit na následující otázky: konsolidace role a působnosti Vrchní soudcovské rady; zřízení specializovaných soudů, zejména soudů pro mladistvé; organizace celoživotního vzdělávání představitelů justice, zejména v oblasti probace a případů zahrnujících mladistvé pachatele; mezinárodní prvky a vzájemná právní pomoc, boj s korupcí, praním špinavých peněz a organizovaným zločinem; zavedení dvoučlenných soudcovských senátů v prvním stupni řízení; a vybudování elektronické sítě mezi soudy. Návrh nového zákona o organizaci soudnictví byl rozeslán k připomínkám představitelům justice po celé zemi.

B. Oblast trestního práva bude revidována v kontextu procesu sjednocování evropské legislativy. Za účelem přípravy nového trestního zákona byl zřízen zvláštní výbor. Hlavní změny trestního zákona mají zahrnovat zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, zavedení obecně prospěšných prací jako druhu trestní sankce, a vytvoření nezbytných právních nástrojů pro boj s novými formami trestné činnosti. Výbor se má dále věnovat problematice hospodářské a finanční kriminality. Zvláštní pozornost má věnovat vytvoření efektivních alternativ k trestu odnětí svobody a obecněji změně sankčního systému. Mezi jeho úkoly patří též příprava nové právní úpravy týkající se počítačové kriminality.

Nová trestní legislativa má být v souladu s aktuálními mezinárodními či evropskými dokumenty, které Rumunsko podepsalo či ratifikovalo. Patří mezi ně Evropská trestněprávní úmluva o korupci, Evropská úmluva o počítačové kriminalitě, Evropská úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu včetně dodatkových protokolů, a Statut Mezinárodního trestního soudu.

C. Vzhledem ke skutečnosti, že právní úprava trestního řízení představuje primární instrument k prosazování hmotněprávních ustanovení trestního práva, bude reforma rumunského trestního řádu odrážet novou úpravu trestního práva hmotného. Dále mají změny trestního řádu odpovídat standardům vyplývajícím z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a rumunského Ústavního soudu. Vzhledem k paralelnímu zájmu na *řádém procesu* i *kontrole kriminality* bude rumunská právní úprava trestního řízení obsahovat nová ustanovení ohledně vazby, prohlídek, a zachycování rozhovorů a korespondence. Nová ustanovení o ochraně svědka mají posílit postavení a bezpečnost svědků.

Návrh zákona, který významně mění trestní řád a návrh zákona o ochraně svědků byly schváleny rumunským Senátem a postoupeny Poslanecké sněmovně k projednání.

D. Platná právní úprava výkonu trestu dozná podstatných změn přijetím nových právních předpisů v souladu s mezinárodními standardy.

V letech 2001 a 2002 byly podniknuty významné kroky v oblasti kriminalizace nezákonných činností, které přinášejí závažná ohrožení veřejné bezpečnosti. V této souvislosti je třeba zmínit, že obchodování s lidmi, spolu se všemi jeho sociálními a ekonomickými aspekty, představuje fenomén, který dosáhl znepokojujících rozměrů. V zájmu jeho potlačení byl přijat zvláštní zákon o předcházení a boji proti obchodu s lidmi. Zákon obsahuje ustanovení týkající se prevence, opatření trestněprávní povahy, ochrany a pomoci obětem, procesních aspektů, jakož i podpory mezinárodní spolupráce.

Rychlý společenský rozvoj vytváří nové formy kriminality a představuje skrytou, ovšem trvalou výzvu pro zákonodárce. Tuto skutečnost jasně demonstrují události z 11. září 2001.

Mezi nedávné legislativní počiny Rumunska v jeho snaze bojovat proti terorismu patří: mimořádné nařízení vlády č. 141/2001, o trestání některých teroristických činů, a mimořádné nařízení vlády č. 159/2001, o předcházení a potírání využívání finančního bankovního systému k financování teroristických činů. Obě mimořádná nařízení vlády byla potvrzena Parlamentem v roce 2002.

V oblasti boje s nelegální migrací vydala vláda mimořádné nařízení č. 112/2001, o trestání některých činů spáchaných v zahraničí rumunskými občany nebo osobami cizí státní příslušnosti s trvalým pobytem v Rumunsku. Nařízení bylo potvrzeno Parlamentem.

Na institucionální úrovni byl nedávno zřízen Národní výbor pro prevenci kriminality (usnesení vlády č. 763/2001). Výbor působí jako součást systému trestní justice.

Návrh nového zákona o organizovaném zločinu byl schválen vládou a předložen k projednání Parlamentu.

10.2 Rumunští zákonodárci zvažují několik možností, jak vytvořit systém sankcí, alternativních k trestu odnětí svobody. Cílem je snížit počty ukládaných trestů odnětí svobody a v důsledku toho rozšířit využívání sankcí nespojených s odnětím svobody. V roce 2000 byly například novelizací trestního zákona rozšířeny možnosti ukládání podmíněných trestů.

10.3 Jako reakci na domácí potřebu i mezinárodní vlivy lze hodnotit tendenci ke zpřísnění trestních sazeb a zavádění nových skutkových podstat trestných činů. V minulém desetiletí byly zavedeny nové skutkové podstaty trestných činů týkajících se životního prostředí, střelných zbraní, určitých hospodářských činností, autorského práva, praní špinavých peněz, posledních trendů v oblasti obchodování s drogami, obchodu s lidmi, jakož i nových forem terorismu. V téže době byly zpřísněny trestní sazby stanovené za závažné násilné trestné činy, zejména domácí násilí.

Ačkoliv oficiální vyhodnocení důsledků těchto opatření chybí, jejich preventivní efekt je nezpochybnitelný.

10.4 Významným krokem v oblasti poskytování zvláštní ochrany a pomoci obětem bylo přijetí zákona o předcházení a boji proti obchodu s lidmi. Tento zákon poskytuje zvláštní

fyzickou, právní i sociální ochranu a pomoc obětem, zejména z řad žen a dětí. Na institucionální úrovni zákon předpokládá zřízení devíti Středisek pro pomoc a ochranu obětí obchodu s lidmi.

Dále se pracuje na návrhu zákona týkajícího se ochrany obětí, který by byl v souladu s příslušnými mezinárodními standardy, zejména s Evropskou úmluvou o odškodňování obětí násilných trestných činů.

11. Statistika a výsledky výzkumu o kriminalitě a trestní justici

Celkový počet odsouzených osob

Údaj „Celkem“ v tabulce znamená celkový počet odsouzených osob, a to nikoliv pouze za trestné činy uvedené níže.

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Celkem	101705	104029	111926	106221	87576	75407
Vražda	1924	2039	2082	1989	1865	1456
Napadení	2031	2221	2685	2837	2440	2578
Znásilnění	1005	969	985	776	727	627
Loupež	3175	3064	2744	3174	3058	2670
Krádež	48330	49062	49462	44206	33729	27411
Drogové trestné činy	240	359	357	279	267	178

V této tabulce zahrnují údaje o vraždě též případy kvalifikované vraždy a vraždy novorozeného dítěte.

Napadení zahrnuje ublížení na zdraví a kvalifikované ublížení na zdraví.

Statistické údaje naznačují nárůst v letech 1995 až 1997. Po roce 1997 došlo přibližně k 25 % poklesu v počtu trestných činů.

Uvedený vývoj platí pro téměř všechny druhy trestných činů. Nejrozšířenějším trestným činem je krádež.

Počet žen a mladistvých mezi odsouzenými osobami v roce 2000

	Počet žen	Počet mladistvých
Celkem	10361	6738
Vražda	118	60
Napadení	200	82
Loupež	237	513
Krádež	2475	5019
Drogové trestné činy	23	8

Ve srovnání s celkovým počtem odsouzených osob podíl odsouzených žen a mladistvých klesá. Nejrozšířenějším trestným činem mezi těmito skupinami je krádež, následovaná loupeží.

Druhy trestů uložených v roce 1999

Údaj „Celkem“ v této tabulce znamená celkový počet všech uložených trestů, nikoliv pouze trestů uvedených níže.

Trestný čin	Tresty a opatření celkem	Peněžité trest	Tresty a opatření nespojené s odnětím svobody	Podmíněně odložené tresty a opatření	Nepodmíněné tresty a opatření spojené s odnětím svobody
Celkem	87576	19169	20266	1154	45415
Vražda	1853	2	49	0	1800
Znásilnění	727	2	19	1	705
Loupež	3058	17	115	4	2850
Krádež	33729	356	2845	196	24283
Drogové trestné činy	267	20	22	2	222

Tresty a opatření nespojené s odnětím svobody zahrnují opatření vůči mladistvým nespojená s odnětím svobody, jakož i sankce, jejichž výkon byl za určitých podmínek odložen.

Podmíněně odložené tresty a opatření zahrnují tresty odnětí svobody, jejichž výkon byl odložen za současného stanovení dohledu, a opatření vůči mladistvým spojená s odnětím svobody, jejichž výkon byl odložen.

Nepodmíněné tresty a opatření spojené s odnětím svobody zahrnují trest odnětí svobody, trest odnětí svobody mladistvých pachatelů, a nepodmíněná opatření vůči mladistvým spojená s odnětím svobody.

V roce 1999 bylo více než 50 % všech pachatelů odsouzeno k nepodmíněnému trestu nebo opatření spojenému s odnětím svobody. Tato skutečnost dokládá trend využívání trestu odnětí svobody jako základního druhu trestu.

Počet nepodmíněných trestů a opatření spojených s odnětím svobody uložených v roce 1999 podle jejich délky

Trestný čin	Nepodmíněné sankce a opatření spojené s odnětí svobody celkem	Do 12 měsíců	Přes 12 do 60 měsíců	Přes 60 do 120 měsíců	120 měsíců a více	Doživotí
Celkem	45415	12610	24316	3174	749	13
Vražda	1800	10	558	615	530	12
Znásilnění	705	9	275	247	77	0
Loupež	2879	58	1149	1128	72	0
Krádež	27312	7213	15709	874	29	0
Drogové trestné činy	222	86	104	9	11	0

Nejčastěji byly tyto sankce ukládány v délce mezi dvanácti a šedesáti měsíci. Je patrné, že trest odnětí svobody na doživotí je výjimečnou sankcí, ukládanou převážně za kvalifikovanou vraždu.

Vězeňská populace (včetně osob ve výkonu vazby): STAV

STAV: k 1. září	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Celkem	46.454	43.609	44.227	51.310	51.396	49.682
z toho ve vazbě	10.646	10.895	10.346	6.555	5.330	5.523
z toho žen	1.604	1.571	1.782	2.081	2.017	1.932
z toho cizinců	413	429	427	322	311	288
z toho mladistvých	2.872	2.446	2.478	2.429	1.856	1.599

Vězeňská populace (včetně osob ve výkonu vazby): POHYB

POHYB: počet příchodů / přijetí	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Celkem	46.333	43.160	44.800	44.027	38.613	35.622

„Stav“ uvádí počet vězňů či obviněných pod dohledem nebo v péči vězeňské správy k 1. září daného roku.

„Pohyb“ uvádí počet nově příchozích osob do vězeňských zařízení nebo případů zahájení dohledu či péče vězeňské správy.

Tabulky zahrnují údaje ze všech vězeňských zařízení spadajících pod vězeňskou správu, tedy zařízení pro výkon vazby, zařízení pro odsouzené pachatele, včetně zařízení pro zvláštní skupiny osob (např. zařízení pro mladistvé).

12. Bibliografie

„Anuarul Statistic al Romaniei“, Institutul National de Statistica, Tipografia Fagaras Print, 2001, ISSN 1220-3246

„Manual de drept penal“, Costica Bulai, Editura ALL, 1997, Bukurešť, ISBN 973-9229-74-3

„Tratat de procedura penala“, Ion Neagu, Editura PRO, 1997, Bukurešť, ISBN 973-97447-9-6

„Tratat de procedura penala“, Nicolae Volonciu, Editura Paidea, 1997, Bukurešť, ISBN 973-9131-01-8

„Justitie penala – Norme Juridice“, Pavel Abraham, Editura National, 2001, Bukurešť, ISBN 973-9459-89-7

„Vinovatia penala“, George Antoniu, Editura Academiei Romane, Bukurešť 1995, ISBN 973-27-0499-3

„Romanian legislation (collection of texts), 1995“, Sucursala Polografica

„Bucurestii Noi“,

<http://www.anp.ro/en/index.htm> – oficiální webová stránka rumunské Vězeňské správy

<http://www.kappa.ro>

http://www.era.int/domains/corpus-juris/public/texts/legal_text.htm

Oficiální překlady publikací o rumunském trestním právu, trestním řízení a vězeňském systému nebyly pořízeny.

Vychází několik rumunských odborných právnických časopisů, včetně „Dreptul“ (Právo), „Revista de drept penal“ (Trestněprávní revue) a „Pandectele romane“.

PŘÍLOHA

1. Demografické údaje

- 1.1 Jaký je *celkový počet obyvatel* k 1. lednu 20__?
- 1.2 Jaká je *nejnižší věková hranice trestní odpovědnosti*? Jedná se o absolutní hranici, nebo mají soudy diskreční pravomoc případ od případu? Jaký je počet obyvatel, kteří již této nejnižší věkové hranice trestní odpovědnosti dosáhli?
- 1.3 Jaká je věková hranice *plné trestní odpovědnosti*? Jaký je počet obyvatel, kteří již této věkové hranice plné trestní odpovědnosti dosáhli?
- 1.4 Jaký je k 1. lednu 20__ počet *obyvatel, kteří se ve vaší zemi nenarodili* (cizinců)?
- 1.5 Které hlavní *národnosti* jsou mezi těmito cizinci zastoupeny?
- 1.6 Jaký je podíl obyvatelstva, které žije v *městských oblastech*? (Jak jsou městské oblasti ve vaší zemi definovány?)
- 1.7 Jaký počet obyvatel je *zaměstnán*? Jaké procento zaměstnaných tvoří muži? Jak vysoká je míra nezaměstnanosti?

2. Trestní zákony

- 2.1 Popište prosím stručně historii *trestního zákona* vaší země. Kdy byl přijat? Byl ovlivněn zahraničními trestními zákony a pokud ano, kterými? K jakým hlavním změnám trestního zákona došlo od roku 1945?
- 2.2 Ve kterých jazycích byl trestní zákon oficiálně vydán? Jaké cizojazyčné verze jsou k dispozici (anglická, francouzská, německá, španělská, ruská, do jiného jazyka)? Uveďte prosím bibliografické odkazy a je-li to možné též mezinárodní standardní číslo pro knihy (ISBN).

2.3 Jaké *další hlavní právní předpisy* upravují skutkové podstaty trestných činů, např. drogových trestných činů, trestných činů v dopravě, trestných činů proti životnímu prostředí či hospodářských trestných činů? Uveďte prosím seznam těchto právních předpisů s datem jejich přijetí a popište stručně jejich obsah. Uveďte prosím, zda se porušení těchto právních předpisů pokládá za přestupek nebo jiný správní delikt.

3. Trestněprocesní předpisy

3.1 Popište prosím stručně historii *trestního řádu* vaší země. Kdy byl přijat? Byl ovlivněn zahraničními trestními zákony a pokud ano, kterými? K jakým hlavním změnám trestního řádu došlo od roku 1945?

3.2 Ve kterých jazycích byl trestní řád oficiálně vydán? Jaké cizojazyčné verze jsou k dispozici (anglická, francouzská, německá, španělská, ruská, do jiného jazyka)? Uveďte prosím bibliografické odkazy a je-li to možné též mezinárodní standardní číslo pro knihy (ISBN).

3.3 Jaké *další hlavní právní předpisy* obsahují ustanovení o trestním řízení? Uveďte prosím seznam těchto právních předpisů s datem jejich přijetí a popište stručně jejich obsah. Pokud má vaše země systém správních deliktů, uveďte prosím též zákon, který obsahuje příslušná procesní ustanovení.

3.4 Existuje zvláštní právní předpis týkající se mladistvých pachatelů? Uveďte prosím datum jeho přijetí a popište stručně jeho obsah.

4. Systém soudů a prosazování trestní justice

4.1 Uveďte prosím stručnou historii právního předpisu o *organizaci soudnictví* (pokud není tato problematika upravena v trestním řádu). Kdy byl přijat? K jakým hlavním změnám tohoto právního předpisu došlo od roku 1945?

4.2 Ve kterých jazycích byl tento právní předpis oficiálně vydán? Jaké cizojazyčné verze jsou k dispozici (anglická, francouzská, německá, španělská, ruská, do jiného jazyka)?

Uved'te prosím bibliografické odkazy a je-li to možné též mezinárodní standardní číslo pro knihy (ISBN).

- 4.3 Jaké *další hlavní právní předpisy* obsahují ustanovení o organizaci soudnictví? Uved'te prosím seznam těchto právních předpisů s datem jejich přijetí a popište stručně jejich obsah.
- 4.4 Které právní předpisy upravují *organizaci policie, advokacie, vězeňství a probační služby*?
- 4.5 Existuje zvláštní právní předpis o trestním řízení v případech mladistvých pachatelů? Uved'te prosím datum jeho přijetí a popište stručně jeho obsah.

5. Základní principy trestního práva

- 5.1 Je v trestním zákoně zakotvena *zásada legality*? Pokud ano, připojte prosím anglický překlad příslušných ustanovení.
- 5.2 Jakým způsobem trestní zákon *dělí trestné činy* (např. crime/delit/contravention nebo Vegrehen/Verbrechen) a na jakých kritériích je toto dělení založeno? Používají stejného dělení i ostatní trestněprávní předpisy a pokud ne, jakým způsobem trestné činy dělí?
- 5.3 Jaká je *spodní a horní věková hranice* pro posuzování pachatele jako mladistvého? jaká je spodní věková hranice, kdy je pachatel pokládán za dospělého pachatele?
- 5.4 Připouští trestní zákon *objektivní odpovědnost*¹ za určité trestné činy nebo určité druhy trestných činů? Pokud ano, o které trestné činy se jedná?
- 5.5 Je objektivní odpovědnost za určité trestné činy nebo určité druhy trestných činů připuštěna někde jinde v systému trestního práva? Pokud ano, o které trestné činy se jedná?

¹ Objektivní odpovědnost znamená, že právní předpis stanoví trestní sankce za určitý protiprávní čin, aniž by vyžadoval ve vztahu k tomuto činu existenci zavinění pachatele.

- 5.6 Omezuje se trestní odpovědnost na jednotlivce, nebo mohou být trestně odpovědné též skupiny osob („*kolektivní odpovědnost*“)?
- 5.7 Které *okolnosti vylučující protiprávnost* jsou upraveny v trestním zákoně? Uznává právní praxe kromě těchto v zákoně uvedených okolností vylučujících protiprávnost ještě nějaké další?
- 5.8 Jaké jsou promlčecí lhůty pro stíhání trestných činů?
- 5.9 Je trestní zákon rozdělen na *část obecnou a část zvláštní*? Pokud ne, je použito jiné rozdělení? Pro účely přiblížení obsahu trestního zákona připojte prosím jeho obsah, zahrnující názvy částí a hlav trestního zákona.
- 5.10 Uveďte prosím anglický překlad skutkové podstaty trestného činu a) vraždy, b) úmyslného zabití, c) loupeže, d) (obyčejného, prostého) napadení, a e) (obyčejné, prosté) krádeže. Jaké *přitěžující okolnosti* obsahuje trestní zákon v případě trestného činu napadení a krádeže?

6. Organizace vyšetřování a trestního řízení

- 6.1 Obecné otázky
- 6.1.1 Popište prosím hlavní rysy řádného trestního řízení (např. jak řízení začíná, jak jsou shromažďovány a prováděny důkazy, kdo je k řízení předvoláván, jaká je role obhajoby, kdo má právo se k věci vyjádřit, kdo klade otázky).
- 6.1.2 Má předsoudní stadium inkviziční nebo akuzační charakter?
- 6.1.3 Ve které fázi končí předsoudní stadium a začíná stadium řízení před soudem?
- 6.1.4 Má stadium řízení před soudem inkviziční nebo akuzační charakter?

- 6.1.5 Existuje ve vašem systému institut vyšetřujícího soudce (juge d'instruction, Untersuchungsrichter) a pokud ano, jaká je funkce vyšetřujícího soudce?
- 6.1.6 Je trestní řád rozdělen na *část obecnou a část zvláštní*? Pokud ne, je použito jiné rozdělení? Pro účely přiblížení obsahu trestního řádu připojte prosím jeho obsah, zahrnující názvy částí a hlav trestního řádu.
- 6.2 Zvláštní otázky
- 6.2.1 Popište prosím stručně charakter institutů zadržení, zatčení a vazby, jak jsou ve vašem systému upraveny.
- 6.2.2 jaké jsou zákonné předpoklady zadržení, zatčení a vazby?
- 6.2.3 Kdo rozhoduje o vzetí do vazby?
- 6.2.4 Stanoví zákon maximální dobu trvání vazby? Lze vysledovat určitý trend ke zkracování této maximální doby?
- 6.2.5 Kdo může žádat o přezkoumání rozhodnutí o ponechání podezřelého ve vazbě a/nebo stanoví zákon automatické přezkoumávání tohoto rozhodnutí v pravidelných intervalech?
- 6.2.6 Jakým způsobem se doba strávená ve vazbě započítává do uloženého trestu?
- 6.2.7 Jaké jsou obecné opravné prostředky (odvolání) proti rozhodnutí soudu prvního stupně?
- 6.2.8 Lze věc projednat před soudem v nepřítomnosti obžalovaného?
- 6.2.9 Popište prosím stručně hlavní pravidla dokazování (druhy přípustných důkazů, způsoby získávání důkazů, hodnocení důkazů).
- 6.3 Organizace odhalování a vyšetřování trestných činů

6.3.1 Jaké je složení a vnitřní organizace státního orgánu odpovědného za odhalování a vyšetřování trestných činů?

6.3.2 Kdo na tuto činnost dohlíží a kontroluje ji?

6.3.3 Je tento orgán při vyšetřování konkrétních trestných činů vázán písemnými či ústními pokyny státního zastupitelství?

6.3.4 Jsou zřízeny zvláštní orgány pro odhalování a vyšetřování 1) trestných činů v dopravě, 2) drogových trestných činů, 3) trestných činů zahrnujících střelné zbraně, 4) trestných činů proti životnímu prostředí, 5) hospodářských trestných činů, nebo jiných hlavních druhů trestných činů?

6.4 Organizace úřadu státního zástupce

6.4.1 Jaké je složení a vnitřní organizace státního zastupitelství?

6.4.2 Jaká jsou hlavní oprávnění a povinnosti státního zastupitelství v trestních věcech?

6.4.3 Je státní zastupitelství závislým nebo nezávislým orgánem? Jsou jeho rozhodnutí přezkoumatelná jiným orgánem? Komu je svěřeno právo dávat státnímu zastupitelství pokyny týkající se a) obecného postupu při trestním stíhání a b) trestního stíhání v konkrétních věcech?

6.4.4 Jaké má policie nebo státní zastupitelství ve vašem systému možnosti trestní stíhání formálně ukončit na základě např. narovnání, záruky nebo zjednodušeného řízení?

6.5 Organizace soudnictví

6.5.1 Jaké je složení a vnitřní organizace soudnictví?

6.5.2 Které soudy jsou příslušné k trestnímu řízení v prvním stupni a které působí jako soudy odvolací?

6.5.3 Jaká jsou hlavní pravidla soudní příslušnosti?

6.5.4 Jaké trestné činy jsou projednávány senátem a v jakých věcech rozhoduje samosoudce?

6.5.5 Jaké formy účasti osob bez právnického vzdělání váš systém umožňuje? O jakých otázkách mohou rozhodovat?

6.5.6 Který soud je nejvyšším soudem v trestních věcech? Je oprávněn přezkoumávat rozhodnutí v plném rozsahu, omezuje se jeho přezkum jen na vytýkané vady rozhodnutí, nebo přezkoumává pouze průběh a nestrannost řízení?

6.5.7 Jaký je význam rozhodnutí tohoto soudního orgánu jako precedentů?

6.6 Advokacie a obhajoba

6.6.1 Jaká jsou zákonná oprávnění obhajoby v předsoudním stadiu?

6.6.2 Má podezřelý právo na právní pomoc obhájce již bezprostředně po zadržení/zatčení policií? Má podezřelý toto právo, je-li ve výkonu vazby?

6.6.3 Je poskytována bezplatná právní pomoc 1) osobám zadrženým/zatčeným policií, 2) osobám ve výkonu vazby, a/nebo 3) osobám obžalovaným z trestného činu? Pokud ano, za jakých podmínek je bezplatná právní pomoc poskytována?

6.6.4 Jaké předpoklady musí splňovat člen Advokátní komory nebo obhájce?

6.7 Postavení oběti

6.7.1 Obsahuje váš systém právní definici pojmu „oběť“ („poškozený“, „žalující strana“)?

6.7.2 Má oběť nějakou oficiální úlohu v předsoudním stadiu řízení, například při předkládání důkazů či při provádění výslechu?

- 6.7.3 Disponuje oběť opravnými prostředky proti rozhodnutí policejního orgánu či státního zástupce o odložení věci?
- 6.7.4 Má oběť právo podat občanskoprávní žalobu v souvislosti s trestním řízením? Je tento její nárok nějakým způsobem omezen?
- 6.7.5 Má oběť právo podat obžalobu v trestní věci a/nebo vyjádřit se k obžalobě podané státním zástupcem?
- 6.7.6 Má oběť právo na právní pomoc?
- 6.7.7 Může oběť podat odvolání proti rozhodnutí?
- 6.7.8 Má oběť vůči státu právo na odškodnění za újmu či ztrátu způsobenou trestným činem? Pokud ano, popište prosím stručně uplatňovaný systém.
- 6.7.9 Existují ve vaší zemi národní a/nebo místní projekty podpory obětem trestných činů? Pokud ano, popište prosím stručně tyto projekty a uveďte, do jaké míry jsou podporovány ze strany státu.

7. Trestání a systém trestů

- 7.1 Jaké *druhy sankcí* obsahuje váš trestní zákon?
- 7.2 Rozlišuje váš trestní zákon *tresty a opatření* a/nebo *hlavní a vedlejší tresty*?
- 7.3 Obsahuje váš trestní zákon nebo jiný právní předpis *zvláštní sankce pro mladistvé pachatele*? Pokud ano, popište prosím příslušná ustanovení.
- 7.4 Obsahuje váš trestní zákon nebo jiný právní předpis *zvláštní sankce pro státní úředníky, příslušníky ozbrojených složek či jiné významné skupiny pachatelů*?
- 7.5 Uveďte prosím informace týkající se právní úpravy následujících *sankcí*:

- * trest smrti;
- * trest odnětí svobody (jaká je obecná nejnižší a nejvyšší výměra);
- * trest odnětí svobody na neurčito;
- * jiné formy trestu spojené se ztrátou osobní svobody (jaká je obecná nejnižší a nejvyšší výměra);
- * probace a další opatření zahrnující prvky dohledu;
- * trest obecně prospěšných prací;
- * příkaz k odškodnění;
- * peněžitý trest a/nebo denní pokuty (jaká je obecná nejnižší a nejvyšší výměra, jak se vypočítává sazba denní pokuty);
- * (jiné) alternativní nebo náhradní sankce místo trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu.

7.6 Může být peněžitý trest přeměněn na trest odnětí svobody nebo jinou sankci v případě, že *odsouzený peněžitý trest nezaplatí*? Jaká je výměra takového trestu odnětí svobody nebo jiné takové sankce? Kdo rozhoduje o uvedené přeměně?

7.7 Jaká *opatření* (např. odebrání povolení, omezení práv) mohou být uložena dospělým v důsledku spáchání trestného činu? V jakých případech mohou být taková opatření uložena a na jakou dobu?

7.8 Obsahuje trestní zákon (nebo jiný právní předpis) obecná ustanovení o ukládání sankcí? Pokud ano, popište je prosím stručně.

7.9 Jaké obecné nebo zvláštní tresty či opatření jsou ukládány v případech 1) trestných činů v dopravě, 2) drogových trestných činů, 3) trestných činů zahrnujících střelné zbraně, 4) trestných činů proti životnímu prostředí, 5) hospodářských trestných činů?

8. Podmíněné odsouzení a probace

8.1 Popište prosím základní ustanovení týkající se institutu podmíněného odsouzení.

8.2 Jaké tresty mohou být podmíněně odloženy a za jaké trestné činy?

- 8.3 Může soud trest podmíněně odložit pouze zčásti?
- 8.4 Jaké obecné nebo zvláštní podmínky mohou být stanoveny při podmíněném odsouzení?
- 8.5 Kdo dohlíží nad plněním uvedených podmínek?
- 8.6 Jak se postupuje v případě, že pachatel stanovenou podmínku poruší a jaké může mít tato skutečnost důsledky?
- 8.7 Jaké jsou hlavní rysy organizace probační služby na národní a regionální úrovni?
- 8.8 Jaké jsou hlavní úkoly probační služby?
- 8.9 Jaká je role dobrovolníků v oblasti probační činnosti?

9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče

- 9.1 Organizace vězeňského systému
- 9.1.1 Tvoří vězeňská správa součást ministerstva spravedlnosti? Pokud ne, do působnosti kterého ministerstva spadá?
- 9.1.2 Jaké jsou hlavní rysy organizace vězeňské správy?
- 9.1.3 Kdo je zodpovědný za tvorbu vězeňské politiky?
- 9.1.4 Popište prosím stručně základní právní předpisy upravující výkon trestu odnětí svobody a peněžitého trestu, a právní postavení vězňů.
- 9.1.5 Popište prosím stručně vězeňský systém vaší země (počet, velikost a druhy věznic: se zvýšenou ostrahou, polootevřené, otevřené, víkendové věznice atd.).

- 9.1.6 Popište prosím stručně systém vězeňských zařízení pro mladistvé pachatele ve vaší zemi.
- 9.1.7 Kdo rozhoduje o umístění odsouzených do jednotlivých věznic?
- 9.1.8 Umožňuje váš systém umístění více vězňů na tutéž celu?
- 9.1.9 Jakých činností jsou odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody a osoby ve výkonu vazby povinni se účastnit (práce ve věznici, vzdělávání, jiné)?
- 9.1.10 Za jakých podmínek může odsouzený pracovat nebo se vzdělávat mimo prostory věznice?
- 9.1.11 Za jakých podmínek může být odsouzenému přerušen výkon trestu?
- 9.1.12 Je útěk z věznice trestným činem a pokud ano, jaký je nejvyšší a nejnižší trest, který lze za takový trestný čin uložit?
- 9.1.13 Zahrnuje vězeňská populace ve vaší zemi nějaké významné menšinové kategorie vězňů (např. cizince)?
- 9.1.14 Je vaše země smluvní stranou mezinárodní úmluvy o předávání odsouzených osob do jejich domovského státu k výkonu trestu odnětí svobody uloženého cizozemským soudem?
- 9.2 Podmíněné propuštění (parole), udílení milosti a postpenitenciární péče
- 9.2.1 Popište prosím základní ustanovení týkající se podmíněného propuštění (parole).
- 9.2.2 Za jakých podmínek může být odsouzený podmíněně propuštěn a jaká je minimální délka trestu, kterou musí vykonat?
- 9.2.3 Jaké obecné nebo zvláštní podmínky mohou být stanoveny při podmíněném propuštění?

- 9.2.4 Kdo rozhoduje o podmíněném propuštění?
- 9.2.5 Kdo dohlíží nad plněním uvedených podmínek?
- 9.2.6 Jak se postupuje v případě, že pachatel stanovenou podmínku poruší a jaké může mít tato skutečnost důsledky?
- 9.2.7 Která osoba nebo instituce má právo udělit milost či vyhlásit amnestii?
- 9.2.8 Popište prosím stručně organizaci postpenitenciární péče o osoby propuštěné z výkonu trestu ve vaší zemi.
- 9.2.9 Jaké úkoly tato organizace plní (pomoc při zajišťování ubytování a zaměstnání, poradenské služby, atd.)?

10. Plány reformy

- 10.1 Probíhá v současnosti diskuse o některých zásadních reformách, týkajících se otázek uvedených v tomto dotazníku, jež by se mohly realizovat v průběhu následujících pěti let? Pokud ano, popište prosím stručně účel těchto reforem a úřad či výbor, který je připravuje. Uveďte prosím bibliografické odkazy, jsou-li dostupné.
- 10.2 Existuje ve vaší zemi trend k omezení ukládání trestů odnětí svobody a/nebo k častějšímu využívání trestů nespojených s odnětím svobody? Pokud ano, popište prosím stručně důvody tohoto trendu a dosažené výsledky.
- 10.3 Existuje ve vaší zemi snaha o zpřísnění trestů ukládaných za určité trestné činy (např. drogové trestné činy, trestné činy proti životnímu prostředí, určité závažné hospodářské trestné činy, některé závažné násilné trestné činy)? Pokud ano, popište prosím stručně důvody této snahy a dosažené výsledky.
- 10.4 Existuje ve vaší zemi snaha zvýšit podporu poskytovanou obětem trestných činů? Pokud ano, popište prosím stručně důvody této snahy a dosažené výsledky.

11. Statistika a výsledky výzkumu o kriminalitě a trestní justici

Připravte prosím krátké (cca 3-5 stran) shrnutí hlavních trendů kriminality a činnosti trestní justice ve vaší zemi v minulém desetiletí, obsahující dostupné statistické daje a výsledky výzkumu.

Toto shrnutí může např. obsahovat následující ukazatele:

- vývoj v oblasti trestných činů vraždy, loupeže, napadení a krádeže (viz bod 5.10)
- objasněnost trestných činů
- počet odsouzených pachatelů
- počet jednotlivých uložených sankcí
- trendy v ukládání trestů odnětí svobody a vývoj celkové vězeňské populace

12. Bibliografie

Uveďte prosím seznam odkazů na významné prameny informací z oblasti kriminality a trestní justice ve vaší zemi, a to zejména pokud jde o prameny dostupné v některém z hlavních světových jazyků.

Systemy trestní justice v Evropě a Severní Americe : RUMUNSKO

Autoři: **Adina Vlășceanu**
Alina Dorobant

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR
František Kurzweil
Naskové 3
Praha 5

Dáno do tisku: Březen 2005

Vydání: První

Náklad: 150 výtisků

ISBN 80-7338-039-0